

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Türkische Texte mit französischer Übersetzung - Cod. St. Märgen 1

[Straßburg?], [um 1720]

Grammaticae turcicae pars sexta

[urn:nbn:de:bsz:31-161021](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-161021)

GRAMMATICÆ TURCICÆ
PARS SEXTA
DE SYNTAXI.

MULTA jam ad Syntaxim pertinentia tradita sunt passim in Erymologia, ut de constructione duorum Substantivorum in oratione continuatorum, de usu temporum Verbi, de casu præpositionum: item Adjectivum indeclinatum debere præponi suo Substantivo, Verbum debere esse in fine, &c.

Multi tamen supersunt adhuc exponenda de ordine & modo constructionis, præsertim verò Arabicorum & Persicorum in Turcica locutione adhibitorum; hæc enim non sequuntur semper illas regulas antedictas, ut mox explicabitur, percurrendo omnia, quæ veniunt in usum.

CAPUT PRIMUM

De modo alloquendi aliquem.

ANTE omnia sciendum est, quòd in familiari maxime sermone soleant Turcæ (immò Arabes & Persæ) se invicem alloqui per secundam personam singularem, سن *sen*, tu, abique illis titulis, quibus nos tam insolenter utimur, v. g. *Vestra Dominatio, Illustritas, Magnificencia, Celsitudo, Serenitas, Majestas, &c.* Potest enim quisque vel ipsum Imperatorem Turcarum per *tu* compellare.

Attamen usus jam, ne dicam, abusus, obtinuit apud illos quoque, ut sæpe ad majores se loquantur per secundam personam pluralem *سىز* *syz*, vos, ut *ایولر و خوشتر میسر* *ejüler ve hoştermişiz*, pro *ایوحو خوشتر میسن* *ejü hoştermişyn*, valestisne bene? pro *valestne bene?* Sic *بیور* *büyürün-*, pro *بیور* *büyür*, imperate, pro *impera*. *Commandate, compiacetevi*, ò *fi compiaccia V.S.* *واردکن* *wardün-üz*, quòd ivistis, ubi fuistis? pro *واردک* *wardün-*, ivisti, fuisti? *لطف ایکن* *lutf ejlen-*, facite gratiam, quæso, pro *لطف ایله* *lutf ejle*, fac gratiam. Non tamen hoc fit necessariò, ut apud nos, sed ad libitum, & vix apud Doctos & inter Atulicos.

Habent nihilominus etiam aliquas tertias personas titulares universales, v. g. *جنابکن* *genâbün-üz*, q. *Vestra Dominatio, Celsitudo, Majestas, &c.* (in rigore pars vestra, latus vestrum) quo quidem titulo nonnunquam utuntur etiam in colloquiis ad Majores, aut ad eos, quos honorare volunt, ac persæpe in Literis; Item *حضرتک* *hezretün-*, vel *حضرتکن* *hezretün-üz*, *Idem*, Dominatio, celsitudo, sanctitas vestra (proprie præsentia, conspectus vester) Hoc tamen non nisi à simplicioribus Turcis, aut à Christianis vel Judæis adhiberi audivi. At in scriptione, immò & locutione hic titulus in plurali *حضرتکلی* *hezretleri* addi solet nomini Dei, Principis viri, quem nominamus, v. g. *الله حضرتکلی* *allah hezretleri* (& rarius *حضرتکی* *hezreti*) q. *Deus ejus Majestas, quod nos diceremus Dominus Deus*. Sic *پادشاه حضرتکلی* *pādīshā hezretleri*, q. *Rex, Imperator, Sua Majestas, quod diceremus Serenissimus Rex*. Pari modo *پاشا حضرتکلی* *pāshā hezretleri*, *بک حضرتکلی* *beg hezretleri*, Celsissimus Princeps, *Balsā, &c.* quasi diceres ipsius Celsitudo, Dominatio, Illustritas, &c. aut quasi diceres Germanicè, v. g. *Der Keyser/ihre Majestätt* / pro *ihre Keyserliche Majestätt* / quod Poloni planè habent, dicunt enim *Krol Jego Mośc* / *Rex ejus Majestas, pro Sua Regia Majestas*, adeoque hoc illis captu facilius erit, quàm Nostratibus.

Et hîc statim notes velim, pluralem numerum adhiberi loco singularis tanquam nobiliorem ad honorandos eos, de quibus fit sermo; unde si de eximio aliquo viro fuerit sermo, in relatione plerumque adhibetur numerus pluralis, e. g. si locutus fueris de Re-

T

ge,

ge, Principe, &c. dices repetendo انلر بوجون قالقديلر *anlar bu gün kalktyler*, hodie discesserunt, pro او قالقدى *o kalkty*, ipse discessit, uti in superioribus exemplis حضرتلري *hazretleri*, eorum Majestates, pro ejus Majestas.

Sic in prima persona, sæpe loquuntur etiam Infimi per pluralem numerum, dicendo nos, pro ego, بى *biz*, pro بن *ben*, sapius quam سى *sz*, vos, pro سن *sen*, tu, aut انلر *anler*, ipsi, pro اول *ol*, vel او *o*, ipse. Contra verò Imperator illorum rarius Plurali utitur, sed loquitur in Singulari etiam in publicis Literis & Diplomatis Capitulationum, ubi dicit بن کى *ben ki*, &c. ego, qui, &c. ubi nostri Principes dicerent, Nos, qui, &c.

Tu verò, quando alloqueris parem, minorem, aut paulò majorem te, dicas liberè سن *sen*, tu; superiorem verò si alloquaris, rectè dices سى *sz*, vos, continuando sermone in plurali numero, & parcius utere جنابكز *genâbün-üz*, Dominatio vestra, &c.

Si verò de te ipso loquaris, ad libitum dic vel بن *ben*, ego, vel بى *biz*, nos, aut, si vis civilius & quasi Aulicè ac doctè loqui, dic بندهک *benden-*, vel بندهکنز *benden-üz*, قولکر *kutün-üz*, vester servus, h. e. ego, qui sum vester servus, vel similia adhibe دوستکز *dostün-üz*, خیر خواهکز *chairchâbün-üz*, دعاچیکر *du-âgin-üz*, amicus, benevolus vester, aut, ut in Literis frequentissimum est, præfixo بو *bu*, بو دوستکز *bu dostün-üz*, بو بندهکنز *benden-üz*, hic amicus, servus vester, h. e. ego. Et certè hi loquendi modi frequentissimi sunt apud Turcas civiliores, unde etiam dicunt بنده خانه *bende châne*, pro بنم خاندم *benüm chänem*, mea domus, vel habitatio, q. servi domus. *La casa del vostro servitore*. Religiosi autem & pietatem præ se ferentes sæpe dicunt بو فقیر *bu fakyr*, hic pauper, pro ego, & اکسکلؤ *eksiklü*, defectuosus, pariter pro بن *ben*, ego. In continuatione autem colloquii ad Superiores, repete sæpius سلطانم *sultânüm* (aut Synonyma) quasi dicas, mi Princeps, mi Domine, uti dicunt Galli, Monsieur, Mon maistre, &c.

Utuntur porrò aliquando ad Supremos, Principes, Reges, tertiâ personâ ad modum Germanorum in der Herr / v. g. سلطانمه معلومدر *sultânüme me-lümdür*. Notum est Dominationi vestræ. Es ist meinem Herren wol bewußt. Sic پادشاهم صاغ اولسون *pâdisâhüm sagb olsün*. Sit Majestas vestra sana, quasi Rex meus sit sanus, vivat. پاشام صاغ اولسون *pâshâm sagb olsün*. Sit meus Balsâ sanus, &c. & hæc ferè omnia valent etiam in Arabicis & Persicis.

Quibus præmissis agamus de ordine constructionis.

CAPUT SECUNDUM

De ordine constructionis.

H Ungari in constructione multa habent communia cum Turcis; Germani etiam multa, v. g. Verbum debet esse semper regulariter in fine, ut apud Germanos plerumque, ita ut aliquando periodus protrahatur ad integram paginam & ultra, nec inveniatur nisi in fine Verbum personale, à quo cætera antecedentia dependent, ut sunt Gerundia in وب *üp*, بچک *igek*, مکین *megin*, & expressa per præpositiones, ut اکله *mekle*, مکله *mekle*, دکنن صکره *dükten son-ra*, دوکی اجلدن *dügi egilden*, & similia.

In familiari tamen sermone, & pec. in verlu, accidit interdum, ut postponamus casum verbi, præsertim determinatum, ut اولدم اصلجغی *urdum asylâgiaghy*, percussi eum nequam, ویر بکا *wir ban-a*, da mihi. وارال کتور اول کتابی *wur al getür ol kitâbi*, vade, accipe & adfer illum librum; quanquam & regulariter possit dici, immò fortassè meliùs dicatur وار اول کتابی کتور *war ol kitâbi getür*. Item quemadmodum apud Germanos præponitur Genitivus Substantivi alteri Substantivo, à quo regitur, sic & apud Turcas, immò illi aliquando, ut Turcæ semper, addunt possessivum seim / ut desß Herren sein Diener / اغانک قولی *aghanün-kuly*, vel خدمتکاری *chydmetkârî*; ut & Adjectivorum cum Substantivis apud utrosque eadem videtur in eo constructio, quòd illud semper & regulariter præponatur, ut ادم گوزل *bir güzel adem* (non ادم گوزل *âdem güzel*) Ein schöner Mann (non ein Mann schöner) Præpositiones nomini postponuntur, ut in Hungaricis, ideoque postpositiones potiùs vocandas esse superiùs dixi, e. g. اتدن *etten*, à carne, ab ات *et*, caro, & postpositione دن *den*, a, ab, Hung. Hústól, à carne, ab hús, caro, & postpositione töl, a, ab. Sed hæc in purè Turcicis.

Cæte-

Cæterum in ordine constructionis, Nominativus Verbi, ut plurimum, primum locum obtinet, nisi adsit aliqua particula, conjunctio, adverbium aut interrogativum, quæ in omnibus Linguis ferè semper ponuntur ab initio, ut sunt *اگر* *ager*, si, *کیان* *kačian*, quando, *زیرا* *zira*, nam, *چونکه* *čünki*, cum, quandoquidem, &c. Unde si casus Verbi sit interrogativus, præponitur Nominativo, ut *اگدا اولدردی کانغیسی اگدا* *kanghyssini agha öldürdy?* Quem eorum occidit Dominus? Alibi etiam eundem præponi reperies, *pec.* in relatione, ut *ویریلان برات عالیشانک صورتی اشبو دارنده حروف فلان بدون* *wirilen berati âlisânun- şüretini işbu dârendei huruf fulân bûdân dîwânine getürmîş idy.* Concessi Diplomatis, seu Privilegii Regii copiam Lator præsentium N. ad Curiam Budensem attulerat. Si casus Verbi sit Dativus, potest etiam præcedere Nominativum, ut *ساگیم دیویرمش* *san-a kim dijüvirmiş?* Tibi quis dixit? Si Verbum duos casus regat, Dativus melius præponitur Accusativo, seu alteri casui Verbi, ut *اگدا بانا بیر عیجه ات باغشلادی* *agha ban-a bir ejüje at bağhyşlady.* Dominus mihi donavit bonum equum. Adverbia, si adsint, immediatè ante Verbum plerumque ponuntur; præpositiones autem & alia adjuncta post Nominativum Verbi, aut variè post casus Verbi aut Adverbium, immò etiam ab initio propositionis, ante ipsum Nominativum aut alibi juxta exigentiam sensus, euphoniæ, & usum linguæ.

Atque inter alia sint hæ regulæ generales 1. Regens debet semper postponi suo recto, seu casui quem regit, ideoque Verbum, quod omnia regere videatur, ultimum orationis locum obtinet. 2. Substantivum Adjectivo suo postponitur, ut & alteri Substantivo quod regit in genitivo, ut ubique advertes in exemplis allatis & adferendis. Sed horum ferè omnium contrarium evenit in lingua Arabica, ut paulò inferiùs explicabitur.

Quod si interrogatoria fuerit locutio, nota primò, quod si non adsit ullum nomen, pronomen aut particula interrogativa, debet necessario apponi *می* *mi*, nè, an? Dico apponi seu affigi, aut nomini, si illud afficit, ut *اگدامی کندی یوخسه قولی* *aghami gitty iochse kulmi?* Dominusne abiit, an servus? aut verbo, si magis illud spectet, ut *اگدا کندی* *agha gittymi!* abiitne Dominus? Gall. Monsieur'en est il allé, ou est il parti? In altero autem exemplo deberet dicere: est-ce Monsieur, vel est-ce un Maître qui est parti, ou bien un valet? quod etiam Turcicè sic reddi optimè potest *اگدامی در کیدن یوخسه قولی* *aghamidür giden iochse kulmi, q.* Estne Dominus, qui abiit, an servus? Nota secundo, quod, in personis verbi, quæ habent affixum Verbum auxiliare Substantivum, illud *می* *mi* debet interferi inter utrumque seu affigi immediatè illi Participio verbi primarii, v. g. *گیدرمی* *gidermi*, ibitne? *گیدرمیسین* *gidermissin*, ibitne? *گیدرمیم* *gidermim*, ibone? *گیدرمیز* *gidermiyz*, ibimusne? *گیدرمیسز* *gidermissz*, ibitne? *گیدرلمی* *giderlmi*, ibuntne? Sic *گیتسونی* *gitsünmi*, eatne? *گیدلمی* *gidelmi*, eatne? *گیدلمی* *gidelmi*, eatne? *گیدلمی* *gidelmi*, eatne? *گیدلمی* *gidelmi*, eatne? &c. Si autem adsit particula aut nomen interrogativum, tunc non adhibetur *می* *mi*, ut *اگدا کندی* *kanda gitty*, quò ivit? *کیان کندی* *kačian gitty*, quando abiit? *کانغیسی کندی* *kanghyssini gitty*, quinam eorum, vel uter abiit? Quod si addatur differentia, redit *می* *mi*, v. g. *اگدامی کندی کانغیسی کندی* *kanghyssini gitty aghami kulmi?* uter abiit, Dominusne, an servus? & sic de aliis.

Quod si tu interrogeris, respondebis affirmativè per *اود* *ewwed*, *ewed*, *ewet*, *بلی* *beli*, *بس* *bes*, *اولددر* *öyledür*, ita, etiam, ita est, *ja / si*, *ouy*, *âle / tâl iest / & similia*, & negativè per *دک* *değül* (quod *deil* ferè pronuntiant) *یوق* *jok*, vel civilius *خیر* *cheir*, non. Vel tutius respondebis, ut ipsi frequentissimè faciunt, repetendo verbum, quod sæpe fit in Latinis & Polonicis, e. g. *واردکی* *wardün-mi*, ivistine? Resp. *واردم* *wardüm*, ivi, *واردم* *wardüm*, non ivi. Sic *گوردکی* *gördün-mi*, vidistine? *گوردم* *gördüm*, vidi, *گوردم* *gördüm*, non vidi, absque relativa repetitione antecedentis, nihil enim superflui solent adscribere, quod absque hoc intelligi possit, secus apud Germanos, Italos, Gallos, ubi deberet dici. *Ich bin dahin gegangen / vel ich bin dort gewesen / & ich habß gesehen. Vi sono andato, vi sono stato, & l'hò veduto. J'y suis allé, j'y ay esté, ie l'ay veu.*

In Arabicis ordo constructionis est paulò difficilior diversusque à Turcico, ut dixi: præponi enim solet regens recto, uti verbum præponitur suo Agenti, seu, quem regit, Nominativo, sic dicitur *قام زيد* *kâme zejdün*, surrexit Zeidus, nam si dicatur *زيد قام* *zejdün kâme*, tunc *زيد* *zejdün* non dicitur regi à verbo, seu esse Nominativus verbi, sed dicitur

مبتدأ mübtedâün, q. inchoatum, i. e. basis totius orationis, seu subjectum enuntiationis, cujus prædicatum dicitur reliqua pars enuntiationis, quæ vocatur خبر chaberün, prædicatio, enuntiatio, seu prædicatum, enuntiatum. Nominativum autem verbi seu agens ejus in proposito exemplo dicunt Arabes esse subintelligendum, seu مضمّر muzmerün, pronominale, قام kâme, quasi esset, زيد قام هو zeydün kâme hüwe, Zeidus, surrexit ipse.

Nomen pariter substantivum regens alterum in genitivo, quod Arabibus dicitur مضاف muzâfün, annexum, (prout, quod in Genitivo regitur, dicitur مضاف إليه muzâfün ilejbi, cui annexum est) præponi necessario debet, ut زيد غلاما ghulamü zeydin, servus Zeidi.

Sic Adjectivum postponitur suo Substantivo, ut كتاب عظيم Kitâbüñ âzýmün, liber magnus, libro grande, الكتاب العظيم el kitâbüñ âzýmü, liber magnus, il libro grande. Unde si Annexum seu Substantivum regens alterum in genitivo, habeat secum concordans Adjectivum, quia annexum separari non debet ab eo cui annectitur, seu ab illo genitivo quem regit, ideo utrique postponitur Adjectivum, ut رأيت ملاك الله العزيز reyitü melâkallâbil-âzize, vidi angelum Dei fortem; & si vitanda sit amphibologia, dici poterit رأيت ملاك الله العزيز reyitü melâkallâbil-melâkel-âzize, vidi Angelum Dei, angelum fortem, ne nimirum putetur esse رأيت ملاك الله العزيز reyitü melâkallâbil-âzizi, vidi Angelum Dei fortis, gloriosi, &c.

Ordo igitur hic erit constructionis, primò, si adsit, Mübtedaum seu subjectum orationis independens ab alio, deinde prædicatum, aut, si absit Mübtedaum, primò erit Verbum, deinde agens seu Nominativus verbi, tum casus seu patiens ejusdem, &c. deinde Adverbia seu adjuncta nomina quasi adverbialiter in accusativo posita modum actionis aut etiam essentiam rei explicantia, & præpositiones cum suis casibus, &c. quæ melius usus & lectio librorum tibi patefacient.

In interrogazione sæpe præmittitur particula *! e*, num, an, ne? ut زيد عندك *! e* zeydün yndeke, estne Zeidus apud te? De reliquo ut in aliis linguis.

Liberior in Persicis est ordo constructionis ad Turcicum in multis accedens, at in constructione duorum substantivorum, & adjectivi cum substantivo cum Arabico conveniens. Adjectivum enim semper postponitur suo substantivo, & annexum præponitur ei cui annectitur, h. e. substantivum regens alterum in Genitivo huic præponitur, ut in Arabicis, ut روي ماه rûi mâh, خوب روي ماه rûi mâh, وجه حسن weghün hæsenün, كوزل يوز güzel jüz pulchra facies, روي ماه rûi mâh, وجه القمر weghün-kameri, آيك يوزi ajün-jüzi, facies lunæ. Quòd si eadem in verbo modo invenias خوب روي ماه rûi mâh, scias esse composita & instar unius vocis proferenda, aliamque significationem inferre, nimirum خوب روي ماه rûi mâh, Turc. كوزل يوزلو güzel jüzlü, Lat. pulchræ faciei, aut pulcher facie, faciem pulchram habens, روي ماه rûi mâh, Turc. آيك يوزلو aj jüzlü, faciem habens lunæ, seu instar lunæ formosam, &c.

Atque innumera hujusmodi fiunt composita tam Persica quàm etiam Arabica, quibus refertos vel ipsorum Turcicorum Scriptorum comperies libros.

Unde, antequam ad magis speciales regulas syntaxeos veniamus, agendum videtur seriò de iis, quæ ex Arabica & Persica lingua veniunt in usum in lingua Turcica.

Ex Persicis & Arabicis omnia nomina tam simplicia, quàm composita, unde & participia ac adverbia adhiberi possunt in Turcica præsertim scriptione, v. g. pro طوشان taušan. Lepus, invenies passim in libris Turcicis Arabicum ارنب erneb, lepus, & Persicum خرگوش chergûs, lepus. Et sic de omnibus fermè aliis, demptâ in Arabicis nunnatione aut vocali ultimæ consonantis, nisi adsit annexio, seu duorum substantivorum copulatio, de qua inferiùs.

Præterea præpositiones ferè omnes sive separatae sive inseparabiles, & nonnulla pronomina, adverbia, conjunctiones, & interjectiones utriusque linguae veniunt pariter in usum linguae Turcicae.

Item

Item Pluralia nominum utriusque linguæ sæpe adhibentur, licet sæpe turcizata more Turcicorum nominum inflectantur.

Porro Infinitivi, seu Nomina verbalia actionis, loci, temporis, instrumenti, vicis, &c. Arabica, Participia, aliaque derivativa nomina variarum formarum, ut in etymologia habuisti.

Potissimum autem Infinitivorum Arabicorum usus est frequentissimus, non solum in Turcica sed & in Persica lingua. Illis enim addunt sæpissimè auxiliare suum ad significandum id, quod per se apud Arabes significat ille Infinitivus, e. g. *تسليم ایتمک* *teslīm itmek* tradere, reddere, quasi facere redditionem, & in Passivo *تسليم اولتمک* *teslīm olunmak*, & rariùs *تسليم اولتمک* *teslīm olmak*, reddi, tradi, *استماع ایتمک* *istimā' itmek*, audire, & *استماع اولتمک* *istimā' olunmak*, audiri. Huic *ایتمک* *itmek* synonyma auxiliaria sunt, ut antea dictum est, *ایتمک* *ejlemek*, *کلمک* *kylmak*, facere, *بجوتمک* *bujurmak*, idem, gratiosè facere, dignari, ut *تسليم ایتمک ایتمک بجوتمک* *tenezzül itmek, ejlemek, bujürmek*, condescendere, *تسليم اولتمک بجوتمک* *tenezzül olunmak, vel bujürölünmek*, condescendi impersonaliter. Si tamen hujusmodi auxiliare ponatur post participium, quod rariùs evenit, tunc pro Passivo habet *اولتمک* *olmak*, ut *حاصل ایتمک* *hāssıl itmek*, pro quo usit. *تسليم ایتمک* *teslīm itmek* e. acquirere, comparare, *حاصل اولتمک* *hāssıl olmak*, acquiri, provenire. Quod si Infinitivus regat aut habeat annexum casum alterius Substantivi, remittitur auxiliare ad finem, v. g. *تسليم جان ایتمک* *teslīmī jān itmek*, pro *جان تسليم ایتمک* *jān teslīm itmek*, animam tradere, mori, quod utroque modo passim usurpatur, idemque fit in Persicis, dici enim potest *تسليم جان کردن* *teslīmī jān kerdēn*, *جان تسليم کردن* *jān teslīm kerdēn* (vel *جانرا* *jānra*) *تسليم کردن* *teslīm kerdēn*, idem, animam tradere, mori.

Præpositiones verò Arabicæ & Persicæ præponuntur nominibus Arabicis aliisque, ut apud ipsos Arabes & Persas, secus de Turcicis.

Ex Persicis denique Verbis Infinitivus rariùs adhibetur à Turcis, nisi nominaliter, pro quo sæpiùs venit derivativum actionis in *ش* *š*. Sæpe autem adhibentur Participia tam Activa integra in *ان* *ān* & in *نده* *ende*, & compositiva illa similia Imperativo, quàm Passiva, seu Præteriti temporis, quæ fiunt ab Infinitivo, mutato *ن* *nu* finali in *س* legendum e. Circa quæ omnia Vide Cap. 6. Part. 4.

Jam verò veniamus ad constructionem singularum partium & omnium simul.

CAPUT TERTIUM

De concordantia nominis cum nomine.

Nomen Adjectivum in Turcicis semper præponitur suo Substantivo immotum & indeclinatum, ut *گوزل آدم* *gūzel ādem*, pulcher homo, *گوزل آدمه* *gūzel ādeme*, pulchro homini, *گوزل آدملرک* *gūzel ādemlerün*, pulchrorum hominum, planè ut in Hungaricis. Et de hoc satis jam dictum est in Parte secunda, Cap. 4.

In Persicis autem Adjectivum postponitur suo Substantivo, quod ei annectitur annexione prolativâ, quam Arabes vocant *اضافة لغائية* *yzāfetün lafzījetün*, sed in quocunque casu sit nomen annexum, nempe Substantivum, kiefrañ tantum ultimam ejus consonantem, ut *بر* *ber*, fructus, *بر شیرین* *berī šīrīn*, & hinc, ut vides, nihil adscribitur; sed in Nominibus in vocales desinentibus, sive per *ل* *elif*, و *waw*, *ي* *j* expressas, sive per otiosum *ه* *he* finale indicatas, adscribitur etiam realiter *ي* *ī*, vel *ه* *ī*; *ي* nempe terminatis literâ quiescente *ل* *elif*, vel و *waw*; *ه* autem nominibus in *ي* *ī*, vel *ه* *ī* desinentibus, ut *پارسا* *pārsā*, religiosus, *پارسای آگاه* *pārsāi āgāh*, religiosus vigilans, gnarus, *ایلچی* *ilcī*, Legatus, *بزرگ ایلچی* *ilcī būzürk*, Legatus magnus, *تیهو* *tihū*, perdix, *تیهووی رفنار* *tihūi refnār*, perdix egregiè incedens, *میوه* *mīwe*, fructus, *میوه شیرین* *mīwei šīrīn*, fructus dulcis, *جامه* *jāme*, vestis, *جامه ناپاک* *jāmei nāpāk*, vestis sordida. Utrique igitur postponitur in declinatione particula casus determinativa, ut *بزرگرا گفت* *ilcī būzürkrā gūst*, Legato magno dixit. *آن میوه شیرینرا بخورد* *ān mīwei šīrīnrā būchord*, illum fructum dulcem decedit. Sed Plurali Substantivo ut plurimum affigitur characteristicæ Pluralis, manente Adjectivo in Singulari, ut

دوستان قدیم را دوستان قدیم میوه های میوه های شیرین *müwehâi şirîn*, fructus dulces. Sic in declinatione *دوستان قدیم را* *doştânî kâdinvrâ güştêm*, amicis antiquis dixi.

¶ In Arabicis Adjectivum semper postponitur suo substantivo, cum quo concordare debet genere, numero, casu & determinatione vel indeterminatione, id est praefixione articuli, vel carentiâ ejus, ut كتاب عظيم *Kitâbün âzýmün*, liber magnus, libro grande, ò un libro grande, الكتاب العظيم *el Kitâbül âzýmü*, liber magnus, il libro grande. Nomina tamen propria que in singulari non suscipiunt articulum, ut & pronomine personali affecta, seu Possessiva censentur ex se determinata unde Adjectivum sequens debet habere articulum, ut ابراهيم الامين *ibrâhimül-emînü*, Abrahamus fidelis, *Abrahamo il fedele*, ابي المكرم ارسل الي هذه الرسالة *ebil-mükerrâmü ersele ilejje hâzîhir-risâlete*, Pater meus reverendus misit ad me hanc epistolam. Quòd si invenias post Substantivum articulo affectum seu determinatum Adjectivum articulo carens adeoque indeterminatum, judicail- lud non poni adjectivè, sed esse predicatum subjecti cum copula, ut الرجل عالم *erregiülü âlimün*, non significat simpliciter vir doctus, sed vir est doctus, ut è *الرجل العالم* *erregiülül âlimü*, significat vir doctus, l'huomo dotto, nec potest significare vir est doctus. Sciendum autem quòd quando Substantivum est nomen Plurale, praesertim non rationale sive Masculinum sive Femininum, tunc usurpatur Adjectivum in feminino singulari, ut افراس سوداء *efrâsün sūdâü*, equi nigri, الحجارة الكبيرة *el hygiârül kebîretü*, lapides magni, q. lapides magna, & *ex corano* تجري من تحتها الانهار *gennâtün tegri min t.ebtihel en-hârü*, horti, sub quibus currunt fluvii, ubi Singularia feminina تجري *tegrî*, & *ها* *hâ*, construuntur cum *جنت* *gennâtün*, & *انهار* *en-hârün* Pluralibus non rationalibus. Scias demum quòd Substantivum appellativum cum adjuncto Adjectivo nomen proprium constituens articulum abjicit, ut بيت المقدس *bejtül mukâddesti*, domus sanctificata, i. e. Hierosolyma, باب الصغير *bâbüs-feghÿrü*, Porta parva, Nomen portae Damascena. Nota porò modum loquendi Arabicum زيد العالم اخوه *zejdül âlimü achühu*, Zeidus doctus frater ejus, pro Zeidus ille, cujus frater est doctus; cujus constructio seu concordantia differt à superiore, quia illud concordat in omnibus cum suo Substantivo praeter Plurale non rationale, ut dictum est, hoc verò non concordat cum sequente suo Substantivo proprio nisi in genere & numero, debet autem concordare cum precedente substantivo quantumvis non suo in casu & determinatione Articulari. Et posterius substantivum se habet tanquam agens respectu Adjectivi, in quo subintelligitur Verbum. Et quia, ut infra dicitur, dum agens sequitur Verbum, hoc elegantius in singulari adhibetur, quamvis agens sequens sit Duale vel Plurale, ita hic Adjectivum requiritur regulariter singulare, quamvis substantivum ejus sit Duale vel Plurale. Potest tamen, cum Plurale est Substantivum, Plurale etiam esse Adjectivum praecedens, sed Plurale fractum, non verò sanum. Quae facilius subjectis exemplis percipies. زيد الجميلة زوجته *zejdül, vel absolutè zejdün, el gemiletü zewgetühu*. Zeidus pulchra uxor ejus, i. e. Zeidus, cujus uxor pulchra, seu habens uxorem pulchram *زيد الجميلة* *zejdin, el gemileti zewgetühu*. Zeidi pulchrae uxor ejus, i. e. Zeidi habentis pulchram uxorem, *زيد الجميلة زوجته* *zejden, el gemilete zewgetühu*, Zeidum pulchram uxor ejus, pro Zeidum cujus uxor pulchra. Sic رجل جميلة امراته *regiülün gemiletün im-rätühu, vel gemiletü-mrätühu*, vir quidam, cujus pulchra uxor, sic in Duali *الزيدان الجميلة* *ezejdâni gemiletü-mrätâhümâ*, duo Zeidi, quorum amborum pulchrae uxores, *الزيدان الجميلة امراتهما* *ezejdejnîl-gemileti-mrätâhümâ*, duorum Zeidorum, quorum amborum pulchrae uxores. *الزيدان الجميلة امراتهما* *ezejdeinîl-gemilete-mrätâhümâ*, duos Zeidos quorum uxores pulchrae. In Plurali *الزيدون الجميلة نساؤهم* *ezejdânel-gemiletü nisâühüm*, Zeidi plures, quorum pulchrae uxores, *الزيدان الجميلة نساؤهم* *ezejdejnîl-gemileti nisâühüm*, Zeidorum, quorum pulchrae uxores, *الزيدون الجميلة نساؤهم* *ezejdejnîl-gemilete nisâühüm*, Zeidos, quorum pulchrae uxores. Dicitur etiam *الزيدون الجميلة نساؤهم* *ezejdânel-gimälü nisâühüm*, Zeidi quorum pulchrae uxores, cum Plurali fracto, ut *سine articulo* رجالاً جمالاً نساؤهم *rigiâlen gimâlen nisâühüm*, viros, quorum pulchrae

pulchræ uxores, & id totum est quasi loco adjectivi respectu primi substantivi, ut *الزیدون* *ezzejdüne ġemiletün nisāühüm*, Zeidi, pulchræ sunt uxores eorum, est in-
star predicati respectu substantivi sequentis. Porro idem intelligendum de substantivo fe-
minino, ut *امرأة عالم زوجها* *imrätün älimün zewġiühā*, mulier quædam, cujus vir doctus,
امرأتان عالم زوجها *imrätāni älimün zewġiähümā*, duæ quædam mulieres, quarum viri
docti, vel cum articulo, *الامراتين العالم زوجها* *el imrâtejnit- älimi zewġiähümā*, dua-
rum mulierum, quarum viri docti, & in Pl. *النساء العالم ازواجهن* *en-nisāül- älimü ezwā-
ġiühünne*, plures mulieres, quarum viri docti, vel *النساء العلماء ازواجهن* *ennisāül- äle-
māü ezwāġiühünne*, Idem.

Quotiescumque autem ejusmodi Adjectivum fuerit Participium Passivum vel Adje-
ctivum qualificans, quod est Participium Verbi Intransitivi & dicitur *صفة مشبهة* *syfetüm
müsebbehetün*, Adjectivum assimilatum, tunc licebit construere illud, ut mox dictum est:
licebit etiam & annexere ipsum Adjectivum suo sequenti subjecto in genitivo, ut *هند العالمة*
hindün, vel *hindül- älimetüz zewġi*, Hinda docta viro, cujus vir doctus, sic *امرأة عالمة*
imrätün älimetüz-zewġi, mulier quædam docta viro. *امرأة جميلة الوجه* *imrätün ġemiletül weġhi*, mulier pulchra faciei, seu quæ pulchram habet faciem, aut facie
pulchra est, sic *رجل جميل الزوجة* *reġiülün ġemilüz-zewġeti*, pulcher uxore, cujus uxor
pulchra. *رجل مضروب الأب* *reġiülün mazrübülebi*, vir quidam percussus patre, cujus
pater percussus, *زيد المضروب الأب* *zejdül-mazrübülebi*, Zeidus percussus patre; quod
etiam licet dicere *زيد المضروب أباً* *zejdül-mazrübü eben*, Zeidus percussus patre, cujus
pater percussus. Et ita dicere licebit triplici modo, v. g. *حبشي ابيض اسنانه* *habšijün*,
vel *habšijün ebjazu esnānūhu*, Æthiops, cujus albi dentes, vel *حبشي ابيض الاسنان* *hab-
šijün ebjazul-esnāni*, q. albus dentium, & *حبشي ابيض سناً* *habšijün ebjazu sinnen*, q.
albus dentes, vel dentibus; & cum articulo *الحبشي ابيض اسنانه* *el habšijül-ebjazu es-
nānūhu*, Æthiops ille, cujus dentes albi, vel *الحبشي ابيض الاسنان* *el habšijül-ebjazül-
esnāni*, albus dentium, *الحبشي ابيض سناً* *el habšijül-ebjazü sinnen*, albus dentes. Sic
Participium Passivum *حبشي مضروب صلبه* *habšijün mazrübün sulbübu*, Æthiops, cujus
dorsum percussum, *مضروب الصلب* *mazrübüf-sulbi*, *مضروب صلباً* *mazrübün sulben*,
& cum articulo similiter *الحبشي المضروب صلباً* *el habšijül-mazrübü sulben*, vel *المضروب
صلبه* *ül mazrübü sulbubu*, & *المضروب الصلب* *ül mazrübüf-sulbi*, Æthiops ille percuf-
sus dorso, vel cujus dorsum percussum. Hæc ex Guadagn.

Turcæ igitur, uti utuntur sæpe Adjectivis tam Arabicis, quàm Persicis, ita ea præpo-
nere suo modo possunt Substantivis, ut *بر عظيم كتاب* *bir äzým kitāb*, magnus liber,
بر عظيم كتابك *bir äzým kitābün*, magni libri, *عظيم كتابدن* *äzým kitābten*, ex ma-
gno libro, *عظيم كتابلر* *äzým kitābler*, magni libri, &c. Ea tamen sæpe postponunt
cum annexione illa perpetua prolatitia, vel, *ي* vel *ئ*, modo, quo in Persicis dixi,
ut *بر كتاب عظيم* *bir kitābi äzým*, liber magnus, *بر كتاب عظيمده* *bir kitābi äzým-
de*, in quodam libro magno. Sic in Plurali *حجار كبيرتك يغني* *hyġiārī kebiretün- iyġhy-
ny*, acervus lapidum magnorum. Sic *عصاف جميلة* *ewsāfi ġemile*, prædicata egregia,
qualitates pulchræ. Si autem fuerit ex ultimo ordine Adjectivum articulo determinatum
Substantivo articulum non habenti adjunctum, tunc illud sic manet in Turcicis, in quo-
cunque casu ponatur, ut *بيت المقدسه وادي* *beitül mukadd. se wardy*, ivit Hierosolymam.
Talia enim censentur composita, etiam reali annexione annexa, & sic, ut accipiuntur in No-
minativo, ita adhibentur à Turcis in quocunque casu, v. g. *عبدالله* *äbdüllāhi*, servus Dei,
& Nom. prop. & in Plurali *عباد الله* *yġādüllāhi*, servi Dei; quæ Turcæ, ut dictum est,
adhuc demptâ semper ultimâ vocali, *äbdüllāh* & *yġādüllāh*. Dicent ergo, e. g. *عبدالله*
äbdüllābi (non *äbdellābi*) *ġordüm*, vidi servum Dei. Sic *عباد الله مرحمتلو* *yġādüllāhi merhemetlü*, servus Dei, seu in servos Dei, vel subditos misericors, clemens.

Persica porro Adjectiva similiter aut suo modo præponunt, ut *خوب صورت* *chüb äw-
ret*,

ret, aut postponunt more Persico *زن خوب zenī chūb*, pulchra mulier. Sic *دوستان قدیمه dostānī kədime didūm*, amicis antiquis dixi. Nota tamen, non posse talia Adjectiva Arabica aut Persica postponi Substantivis Turcicis, sed hæc debere esse aut Persica aut Arabica ad libitum, ut non potest dici *مش شیرین jemišī širīn*, sed bene *شیرین شیرین jemišī širīn*, dulcis fructus; sed ad hoc ut illud *شیرین شیرین* postponere possis, opus est Substantivo aut Arabico aut Persico ad libitum. Sic ergo dicendum esset cum Arabico *ثمر شیرین semerī širīn*, vel *ثمره شیرین semerešī širīn*, seu *ثمره شیرین semerešī širīn*, aut cum Persico *بر شیرین berī širīn*, vel *میوه شیرین mejuve*, vel *میوه شیرین miwešī širīn*, fructus dulcis. Sic non potest Turcicè dici *سيف تيز kylygī tiz*, sed *تيز kylygī*, at optimè cum Persico *شمشیر تيز šimsīrī tiz*, vel cum Arabico *سيف تيز seffī tiz*, acutus gladius. Quod intelligendum etiam de Annexione Substantivi cum Substantivo, de qua infra.

Participia, Pronomina & numeralia construuntur more Adjectivorum in Turcicis, h. e. præponuntur suo Substantivo. Sed in Persicis, immò & in Arabicis Pronomina separata demonstrativa præponuntur Substantivo, ut *از این جانب ez in ġianib*, ex hac parte, *من هذا الجانب min hāzel ġianibi*. Idem, ex hac parte.

Denique, si utrumque nomen Substantivum & Adjectivum sit Arabicum, concordabunt etiam in genere, dicelque, v. g. *مدينة منوره medinetī mūnewwere*, aut, quia infra dicendum est Arabica nomina foemina in *ة* desinentia verti à Turcis, vel in *ت*, vel detractis punctis in *و* otiosum, *مدينة منوره medinetī mūnewwere*, Civitas illuminata (sic vocant Medinam, ubi sepultus est eorum Pseudopropheta Mahomet) Aliàs Turcicè constructione esset *منوره اولان مدينه mūnewwer olan medine*. Sic *اوصاف جميله evvā safī ġimilešī*, ejus qualitates pulchræ, eximie dotes, laudes. Pluralia enim, pcc. irrationalium, foemini esse generis dictum est, & optimè construi cum singulari Adjectivo foeminino, ut hic vides, quamquam id non ita exactè servent in familiari sermone, aut etiam in libris ipsis, & in Persicis quidem minimè; dicitur enim *هفته مبارک heftešī mūbārek*, non *مبارکه mūbāreke*, licet Arabica videatur esse terminatio foemini: sed ideo id fit, quia in Persicis non datur generis distinctio.

Concordantia Relativi cum antecedente.

De Relativo Turcico & Persico *که ki* dictum est Part, 3. Cap. 2.

¶ De Arabico *الذي ellezī*, qui, restat adhuc aliquid dicendum.

Concordat itaque cum antecedente in genere & numero, non autem in casu. Sic dicitur *الرجل الذي erreġiülül-lezī*, vir qui, *الرجل الذي erreġiülül-lezī*, viri qui, *الرجل الذي erreġiülül-lezī*, virum qui. Dual. *الرجلان الذين erreġiülānil-lezāni*, duo viri qui, *الرجلان الذين erreġiülējnīl-lezāni*, duorum virorum qui, & *الرجلین الذين erreġiülējnīl-lezāni*, duorum virorum quorum, quibus, & quos, Plur. *الرجال الذين erreġiälül-lezīne*, viri qui, quorum, quibus, quos. Sic *الرجال الرجال erreġiälējnīl-lezāni*, virorum, *الرجال الرجال erreġiälējnīl-lezāni*, viros, &c. Sic *الامرأة التي el imrätül-letī*, mulier quæ, cujus, cui, quam. Dual. *الامرتان اللتان el imrätānil-letāni*, vel *illetjūni*, duæ mulieres quæ, quarum, &c. *نساء اللواتي niswetül-lāwātī*, vel *اللواتي üllāi*, vel *اللواتي üllāi*, vel *اللواتي üllātī*, mulieres quæ, quarum, &c.

Cum autem Plurale antecedens fuerit non rationale, Relativum ponitur foemininum singulare, uti non rectè diceretur *الكتب الذين el kütübül-lezīne*, libri qui, sed dici debet *الكتب التي el kütübül-letī*, libri qui. Quod fit etiam in Pronominibus personalibus reciprocis, ut *أخذت كتباً وقرأتها acaztü kütüben ve kereetühā*, sumpsi libros quosdam & legi eos. Rarè autem usurpatur hoc Relativum in obliquis casibus, maxime in Singulari, sed Affixis ipse defectus suppletur, ut *ضربني الرجل الذي نصرته zarabenir-regiülül-lezī nasertübu*, percussit me vir ille, quem adjuveram, & in Duali *ضربني الرجلان الذين نصرتهما zarabenir-regiülānil-lezāni nasertühümā*, quod etiam simpliciter dici potest *ضربني الرجلان الذين نصرته zarabenir-regiülānil-lezejni nasertü*, percusserunt me duo viri, quos adjuveram.

Omittunt saepe ipsam Relativum *الذي ellezī*, & utuntur solo Affixo, ut in exemplis superioribus Adjectivi cum Substantivo habuisti. Sic dicunt *الله جل شانه allāhü ġelle šānūhu*, Deus, cujus gloriosus est status, q. Deus, gloriosus fuit, est, & erit status ejus, quod nos diceremus, Deus gloriosus, potens, &c.

Cæterum hujusmodi Pronomina, sive relativa, sive personalia affixa prærequirunt

sem-

semper antecedens, ad quod referantur, saltem ut virtualiter precedat, si non prolatime. Unde dicere licet الذي خلقنا هو يدبرنا *ellezi chalakanā hüwe jüdebbirünā*, qui creavit nos, ipse regit nos, quia scilicet praetelligitur antecedens ille. Licebit etiam dicere ضرب غلامه زيد *zarebe ghulāmehu zejdün*, percussit servum suum Zeidus, quia virtualiter precedit antecedens, agens Verbi, seu Nominativus; non item licet dicere ضرب غلامه زيد *zarebe ghulāmühu zejden*, percussit servus ejus Zeidum, q. زيد *zejden* est patiens, & sic nec virtualiter precedere potest. Sic dici potest في داره زيد *fī dārihi zejdün*, in atrio suo Zeidus, quia زيد *zejdün* virtualiter precedit tanquam basis enuntiationis. Nec bene dicitur الدار صاحبها في الدار *sāhybühā fiddāri*, Dominus ejus in atrio est, quia non precedit antecedens, sed dici debet في الدار صاحبها *fī dārī sāhybühā*, in atrio Dominus ejus, vel صاحب الدار فيها *sāhybūd-dāri fīhā*, Dominus atrii est in eo.

Concordantia Substantivi cum Substantivo.

Quotiescunque duo nomina Substantiva, non solum rerum diversarum, sed & ad eandem rem pertinentia in oratione continuantur, alterum erit Genitivi casus, eorum enim etiam, quae in Latinis & Germanicis casu concordant, ponunt Turcae, Arabes & Persae, ut Itali & Galli, alterum in Genitivo, ut Urbs Vienna, die Stadt Wienn / dicitur Turca *bec sehri*, aut ex Arabico & Persico *مدینه بے medinei bec*. La Città di Vienna. La Ville de Vienne. Sic *ولاية اردل erdel wilajeti*, vel ex Arabico *ولاية اردل wilajeti erdel*, Regio Transylvania, vel Transilvania. Il paese di Transilvania. طونا ارمعي *tuna irmaghy*, vel *نهر طونا nebrī tuna*, Fluvius Danubius, & sic de aliis, quae construuntur eodem modo, quo alia duo Substantiva diversarum rerum, quorum in latina aliique Linguis alterum est in Genitivo: hoc tamen observato, quod in Etymologia fusè explicavimus, quod nimirum Genitivus debet in Turcicis precedere alterum Substantivum, ut in Germanicis; alteri verò Substantivo additur *ي* vel *سي* si possessivum, v. g. *باشانك اوغلي pasānün-oghly*, Filius Bassae, seu Gubernatoris provinciae. *Deß Stadthalters seim Sohn. Il figliuolo del Bassa, è Governatore.* *باشانك اوغلي يولداسي pasānün-oghlynün-joldasi*. Filii Bassae socius, confors, & conjux. *Deß Bassa seines Sohns Gespan, oder Gesmahlin. Il compagno, è consorte, la moglie del figliuolo del Bassa*, sic per omnes casus. *باشانك اوغلي يولداسينه pasānün-oghlynün-joldasine*, socio, vel conjugii filii Bassae. Sic *باشانك اوغلي توابعلي pasānün-oghlynün-tewābi-leri*, Asseclae filii Bassae. Ubi nota, Plurali Arabico addi etiam posse notam Pluralis Turcicam, ut hic *توابعلي tewābi-leri*, pro *توابعي tewābi-y*. Revoca etiam huc, quae Part. 3. Cap. 3. dicta sunt, quod nempe Nominis indeterminati omittatur characteristica Genitivi, ut si dicatur Germanicè *Eines Bassa Sohn* Ital. *Il figlio d'un Bassa*, è *figlio di Bassa*, Turcicè dicendum est *باشا اوغلي pasā oghly*, & non *باشانك pasānün*, quia hoc ultimum significat *Deß Bassa / del Governatore*, determinatè.

Ubi autem expressa numero aliquo fuerit quantitas rei, Genitivus ille non praepositur sed illud Substantivum quod deberet esse in Genitivo postponitur in Nominativo, ut *بر الای bir alaj berāmzāde*, aliquot nequam, seu una turba nequam hominum, q. illegitimè natorum, *una mano di forsanti*. Sic *ایکی قدح شراب iki kadah şerāb*, duo scyphi vini, *اون کيله بغداد on kile boghday*, decem mensuræ tritici; planè ut in Germanicis; *Ein Menge Schälke / Böhswicht / zwey Gläser Wein / zehen Regen Weizen*, &c. Sic *الی بر باش elli bir bas*, vel *rees kojun*, quinquaginta capita ovium h. e. 50. oves. *یگirmi پاره قطعه قالیون jigirmi pāre, vel kyt-ē kalijon*, viginti naves majores, *zweinsig Kriegs-Schiff / vinti pezzi di galeoni, 20. galeoni*. Sic in numerando saepe addunt quid simile, ut de hominibus dicunt *کشی kisi*, vel *usit. نفر nifer*, persona, *۲۰ نفر یکچری üc nifer ien-yçeri*, 20. Janissarii: de animalibus *باش bas* vel *راس rees*, caput, de armis *قبضه kabza*, manubrium, de majoribus rebus, etiam de pagis *پاره pāre* vel *قطعه kyt-ē*, pars, *Stud / de minoribus دانه dāne, tāne*, granum, de aequalibus rebus *عدد āded*, numerus, &c. Sic etiam dicitur *بر لکه اتمک bir lokma etmek*, frustum

flum panis, ein Stuck Brod / بر ايجوم سو *bir icium su*, haustus aquæ, لوج وقته زعفران, *uc wakÿje* (vul. اوقه *oka*) *zæferan*, tres libræ croci, drey Pfund Saffran. *Vide præcitatum Cap. 3. Partis 3.* & hîc nota, quod numeris adjungatur nomen verbumque in Singulari, nec nisi rarissimè in Plurali ponantur, iidemque numeri præponi soleant ut Adjectiva Substantivis, nisi in rationibus expensi vel accepti, seu, ut vocamus, registris, quæ sic, ut plurimum, fiunt

چوقه	اريد	ات	اتك	عربه	باركبير	يولجى
اندازه	كيله	وقيه	عدد	پاره	راس	نفر
۱۰	۴	۷	۳۲	۵	۲۰	۱۵

Legunturque hoc modo *jolgi nefer onbes*, viatores numero ۱۶. *bârgir rees jigirmi*, veredi, equi num. 20. *âraba pâre bes*, currus num. ۶. *ctmek âded otuz iki*, panes num. 32. *et wakÿje iedy*, carnis libræ 7. *arpa kile dört*, hordei mensuræ 4. *cioka*, (*cioha*) *endâze on*, panni ulnæ 10. Quæ aliàs solent scribere caractere قرمد *kyrma* dicto, fracto nimirum & sæpe punctis destituto adeoque imperitis lectu perdifficili.

Cum exprimenda est materia, ex qua aliquid fit, quod Latini per *ex* reddunt, aut per Adjectivum materiale, id Turcæ exprimere solent per duo Substantiva absque ulla Genitivi aut Ablativi positione, e. g. dicunt كوش قاشق *gümis kasik*, vel ferè *kasük*, cochlear ex argento, seu cochlear argenteum, التون زنجير *altun zingir*, aureus torques, در قپو *demÿr kapu, kapi*, porta ferrea, اناج قاب *aghaç kab*, vas ligneum. Sic & ارید *arpa su*, cerevisia, بال سو *bal su*, mulfum, hydromeli, quasi dicerent, argentum cochlear, aurum catena, ferrum porta, lignum vas, hordeum aqua, mel aqua, quæ tamen possunt etiam reddi modo nostro كوشدن قاشق *gümisten kasik*, التوندن زنجير *altundan zingir*, ارپادن سو *arpadan su*, &c. ex argento cochlear, ex auro catena, ex hordeo aqua, &c. aut, quod rariùs, كوشلو قاشق *gumislü kasik*, argenteum cochlear, &c.

In Arabicis quoque Substantivum cum Substantivo Genitivo casu jungitur, ut زيد كتاب *kitäbü zejdin*, liber Zeidi, يد الانسان *jedül insäni*, manus hominis, خاتم ذهب *chätümü zehëbin*, annulus auri, aureus, ubi Genitivus semper postponitur. Circa quod notandum primò, constructionem hujusmodi vocari Arabicè الإضافة *el-yzâfesü*, annexio, & dicitur utrumque Substantivum sic annexum الاسم المضاف *el-ismül-muzâfû*, nomen annexum, & separatim primum dicitur مضاف *muzâfün*, posterius verò, quod in Genitivo est مضاف اليه *muzâfün ilejh*, cui annexum est. Duplicem autem dicunt esse Annexionem, alia enim dicitur إضافة معنوية *yzâfetün mânewÿjetün* (Turcis اضافه معنوية *yzâfetü mânewÿje*) annexio realis, seu realiter significans, vel حقيقة *hakÿkjÿjetün*, vera: altera autem dicitur لفظية *lefzÿjÿjetün*, prolatitia, seu prolatione tantum, غير حقيقة *ghajrü hakÿkjÿjetin*, non vera. Vera & realis est, quando potest resolvi per particulam *li*, quæ est nota Dativi, & sæpe Genitivi nostri casus, significans possessionem, vel dominium, ut in exemplo superiore زيد كتاب *kitäbü zejdin*, liber Zeidi, importatur dominium, seu possessio, quâ Zeidus obtinet librum, perinde ac si diceretur الكتاب الذي لزيد *el kitäbüllezi li zejdin*, liber, qui est Zeido, seu Zeidi, vel quem habet Zeidus, vel simpliciter كتاب لزيد *kitäbü li zejdin*, liber, qui Zeido, vel Zeidi est. Vera quoque dicitur, quæ resolvi potest per particulam *min*, ex, de, quæ importat materiam, ex qua, ut خاتم ذهب *chätümü zehëbin*, annulus auri, resolvi sic potest خاتم من ذهب *el chätümüllezi min zehëbin*, annulus qui est ex auro, vel simpliciter خاتم من ذهب *chätümü min zehëbin*, annulus ex auro. Porro vera etiam censetur quæ per *fi* resolvi potest, ut ضرب اليوم *zarbüllezi fil jewmi*, percussio hujus diei, quia resolvi potest الذي الذي في اليوم *az-zarbüllezi fil jewmi*, percussio quæ in hac die fuit, &c. Cætera autem Annexiones quæ his tribus modis resolvi non possunt dicuntur tantum prolatione, non significatione.

Quando igitur Annexio vera est, tunc nomen Annexum, nempe prius, quod alteri

in

in Genitivo existenti innititur carere debet articulo, & tenuino, hoc est ن : & si Duale sit aut Plurale sanum Masculinum, privanda erunt suis ن finalibus, ut كتاب زيد *Kitābū zejdin*, liber Zeidi, كتابا زيد *Kitābā zejdin*, duo libri Zeidi. Plurali autem sano, ut antè dictum est, post و solent tunc addere ل elif otiosum, ut بنوا زيد *benū zejdin*, filii Zeidi. Non licet igitur dicere كتاب زيد *Kitābū zejdin*, vel الكتاب زيد *elkitābū zejdin*, neque كتابان زيد *Kitābāni zejdin*, neque بنون زيد *benūne zejdin*, neque البنوا زيد *elbenū zejdin*; sed uti suprā.

Alterā Annexio, quæ est secundum prolationem tantum, non vera & realis, est primò Annexio Agentis ad suum Patiens, ut ضارب زيد *zāribū zejdin*, percutiens, seu percussor Zeidi, quando sensus est de actione præsentis vel futura: nam quando sensus est de actione præterita, Annexio censetur vera, pertinens ad priorem. Secundò Annexio Adjectivi qualificantis ad suum Subiectum, ut حسن الوجه *hasenūl wegħi*, pulcher faciei, quod nos dicimus, facie pulcher. Tertio Annexio patientis ad nomen aliud explicans peculiare Subiectum passionis, ut مضروب الظهر *mazrūbuz-zehri*, percussus dorſi, seu dorſo.

In eiusmodi ergo Annexionibus non realibus nomen Annexum necessariò privandum erit tenuino ن finali, si Duale aut Plurale sanum sit, non tamen necessariò privari debet articulo, sed potest esse vel cum articulo vel sine eo, prout sensus est de determinato aut de vago seu indeterminato, ut ضارب العبد *zāribūl ʿabdi*, الضارب العبد *ez zāribūl ʿabdi*, percutiens seu percussor servi, Italicè redderetur, Battitore vel un battitore del seruo, posterius, il battitore del seruo. Si tamen nomen, cui sit Annexio, seu quod est in Genitivo, fuerit nomen proprium, licebit quidem juxta sensus exigentiam dicere cum Articulo Annexi, si fuerit in Duali vel Plurali, ut ناصر زيد *nāsyra zejdin*, vel الناصرا زيد *en-nāsyra zejdin*, duo adjutores Zeidi, & الناصرو زيد *en-nāsyru zejdin*, plures adjutores Zeidi. Non autem licebit dicere cum Articulo Annexi si fuerit in Singulari; quare non dices ناصر زيد *en-nāsyru zejdin*, sed sine Articulo ناصر زيد *nāsyru zejdin*, Adjutor Zeidi. Quod si dicere volueris cum Articulo determinante, dic ناصر زيدا *ennāsyru zejden*, adjuvans Zeidum, sed tunc non erit Annexum, sed tanquam participium reget casum sui Verbi.

In cæteris verò Annexionibus necessariò privandum erit Nomen Annexum & articulo & tenuino ن Duali vel Plurali.

De nomine posteriore, cui prius annectitur, nulla difficultas, ponitur enim aut cum articulo si sit determinatum, aut sine articulo si fuerit vagum seu indeterminatum, quod alibi declaratum est.

Quod si nomen Annexum habeat epithetum seu Adjectivum, hoc non ponitur nisi post nomen posterius, cui prius annectitur. Nec enim, ut suprā innui, dici potest رأيت ملاك عزيز *reejtū melāke ʿezizallahī*, sed رأيت ملاك الله العزيز *reejtū melākallahil-ʿezize*, vidi Angelum Dei fortem.

Perſæ quoque in concursu duorum Substantivorum utuntur simplici, aut, si vis, reali annexione absque alia Genitivi nota, ut كتاب پدر من *Kitābī pederī men*, liber patris mei, سلامت مردم *selāmetī merdūm*, salus hominis, حكايت آن رويه *hykājētī ān-rūbāb*, hiltoria illius vulpis, إقليم پارس *yklīmī pārs*, Regnum Parthorum, درگاه خدا *dergāhī chudā*, Aula Dei. Atque perpetua est in quolibet casu terminatio prioris, seu Annexi Substantivi, additur nimirum *kefra*, h. e. calci prioris nominis illud ئ breve, quo annectitur alteri Substantivo immutato, quod tamen nostro modo diceremus esse in Genitivo. Si autem nomen Annexum desinat in ا و ū , realiter adscribitur ئ ئ , & si desinat in ئ ئ , vel in ئ ئ , vel ئ , adscribitur ئ *hemza* cum *kefra*, ئ , eo modo, quo tibi explicui, dum egi de concordantia Adjectivi cum Substantivo, e. g. پاشاي شام *pāšāi šām*, Basſa, seu Gubernator Damasci, كتحداي وزير اعظم *ketchudāi vezirī ʿazem*, Praefectus Aulae supremi Vefirii aut Ministri. تيموي صحرا *tihūi sahrā*, perdix campi, بوي گل *būi gūl*, odor rosæ, پدر پادشاهي *pādisāhī peder*, Regnum patris, خانه برادر *chā-*

chānēi būvāder, domus fratris. Hanc autem Annexionem realem vocant plerumque اضافه لامیه *yzāfeti lāmīje*, quasi quæ potest resolvi per *l* et particulam Arabicam possessionis, ut dictum est, significativam. Annexionem autem Substantivi cum Adjectivo, & methaphoricam, seu quæ realis possessionis nihil habet, vocant اضافه بیانیه *yzāfeti bejānīje*, annexio explicativa, ut ایام گذشته *ejjāmi gūzeste*, dies, vel tempora præterita, خواب نوسین *chābī nūsīn*, somnus suavis, من مسکین *menī miskīn*, quod dicunt Turca بن فقیر *ben fakīr*, ego pauper, miserabilis. Sic دایه ابر *dājei ebr*, nutrix nubis, seu nubes, q. herbarum nutrix, خلعت نوروز *chyl-ēti newrūz*, vestis æquinoctii, viror, باران *bārānī rahmet*, pluvia misericordiae aut clementiae, & similia.

Sciendum etiam Persas dum utuntur hujusmodi annexionibus, etiamsi nomina sint Arabica eodem modo ea efferre adjecto nimirum *i* ultimæ consonanti aut vocali Annexi. Immo si Arabicum nomen exeat in *y* proferendum ut *ā*, tunc in constructione vertunt *y* in *ī*, & huic addunt suum *y* breve *i*, ut تمنای شفاعت *temennāi šifā-ēt*, petitio intercessionis, sic in معنی *ma-nā*, دعوی *de wā*, مولی *mevlā*, &c.

Turcz itaque cum utuntur Arabicis & Persicis nominibus aut ea construunt suo modo præponendo Adjectivum Substantivo & Genitivum nomini Annexo, aut adhibent ferantve Annexionem Persicam, hoc est postponunt Adjectivum suo Substantivo, aut Substantivum, quod debebat esse in Genitivo juxta regulas Turcarum generales superius datas, postponunt alteri Substantivo Annexo aut regenti, addendo semper huic priori in legendo vocalem *i* brevissimè proferendam & conjunctim cum sequenti dictione absque pausâ, quasi esset unum compositum; quod commune habent cum Persis, e. g. Liberum est Turcis dicere محمدك اطلاق *muhammedün-ylākı*, dimissio, liberatio Mahometis, & dicere محمد اطلاق *ylākı muhamed*, Idem, liberatio Mahometis putà captivi. Sic مؤکد تنبيه *müekked tembih*, roborata, aut iterata inhibitio, & تنبيه مؤکد *tembih müekked*, Idem محبت خالص *chālyš muhabet*, vel محبت خالصه *muhabeti chālyse*, amor sincerus, مزبور سپاهی *mezbur sipāhı*, مزبور سپاهی *sipāhı mezbur*, prædictus eques, & infinita alia. Ubi observandum velim primò, necessario in his Annexionibus debere esse ambo nomina aut Arabica aut Persica: nam cum Turcicis non annexuntur Arabica neque verò Persica, sed bene hæc inter se. Secundò ã fœmininum terminativum Arabicum mutari sive in Turcicis, sive in Persicis in ت, ut pro محبت *muhabetün*, scribunt محبت *muhabet*, vel certè, quod Persis longè frequentissimum est, nec rarum Turcis, idem ã finale verti in ä nudatum suis punctis & tuâ vocali aut nunnatione, ut in exemplo allato utrumque habes محبت خالصه *muhabeti chālyse*, pro Arabico محبت خالصه *muhabetün chālysetün*. Et semper quidem id observatur in Adjectivis fœmininis, in Substantivis autem aliquando sic fit, aliquando ã in ت vertitur, & sæpe utroque modo idem Substantivum invenitur scriptum tam apud Turcicos quàm apud Persicos Authores. Postremò notandum est, quod supra innui, si Annexa ejusmodi nomina Arabica adsumantur ad Turcica vel Persica, cum secundum nomen, in Genitivo nempe positum, Arabicum afficitur articulo, tunc ubique adhibetur integrum in Nominativi terminatione, quemcumque tandem exigat sensus casum, quem aliàs, si opus est, exprimunt adjecta ultimæ posterioris nominis characteristicâ casus requisiti, v. g. عبد اللہک ایشی *abdüllähün-ışi*, res servi Dei, non verò *abdillāhi* in Genitivo. Talia sunt واجب الترایه *wāğibür-ry-āje*, dignus honore, عاقبة الامر *ākıbetül emyr*, exitus rei, finis, & finaliter, tandem. في نفس الامر *fı nefsil emyr*, in imo rei, in ipsa re. Nel fondo della cosa, & sexcenta alia.

Sciendum autem & diligenter observandum, sæpe occurrere duo Substantiva Arabica aut Persica etiam in scriptione distincta, quæ sunt merè unum compositum adinstar Adjectivi usurpandum, & sic omnino sunt legenda, absque additione illius *i* annexionis etiam in lectione, e. g. عزت مآب *ezzet meāb* (non *ezzeti meāb*) receptaculum magnificentiae, ricetta di magnificenza, h. e. magnificus, illustrissimus, &c. فلک رفعت *felek rif-ēt*, altitudo cœli, seu altitudinis cœli, i. e. instar cœli altus, celsitudine cœlum æquans, &c. جمال يوسف *jūsüf gemāl*, pulchritudo Josephi, seu pulchritudine Josephum Patriarcham (quem hominum formosissimum fuisse supponunt) æquans, &c. پری رولر *perı rüler*, aspectus Angelici, facie Angelis pares, formosi, &c. مقام جنت آباد *mekāmı gennet ābād*, habitatio similis Paradiso, amenissima, & millena hujusmodi. Sic dicitur etiam usitate كمال مرتبه *kemāl mertobe*, perfectè, accuratè. Item

Item Adjectiva Arabica & Persica præposita Substantivo, sæpe formant compositum adinstar unjus Adjectivi nobis ferè reddendum, ut نيك فعال *nik fi al*, bonarum actionum, probus, &c. بد بخت *bed bacht*, malæ fortis, infortunatus, infaustus, صاحب عقل *sāhyb ākyl*, possessor judicii, judiciosus; sed hæc constructio, seu lectio videtur esse Persica, pro sāhybi ākl. Sic خوب روي *chūbrūj*, pulcher facie, خوش خوي *choš chūj*, bonis moribus. Respondentque hæc Persica Arabicis illis Annexis annexione prolaticia, non reali, ut حسن الوجه *hasenūl-weghi*, مصر نادرة العصر *mysiū nādiretūl āsry*, Babylon raritas seculi, vel mundi, seu præstantissima urbs mundi, &c.

Innumera autem sunt nomina hujusmodi composita Persica, quæ ferè ad libitum in scriptione aut connectuntur aut separatim scribuntur, tam ex duobus Substantivis, quam ex Adjectivo præposito Substantivo, & maximè ex Participio postposito, sive illud sit integrum, sive diminutum simile Imperativo, & ex Substantivo; ut præter allata exempla زاغ چنگ سرنهنگ *serhengi zāgh deng*, Apparitor unguibus corvi armatus, corvi instar rapax. *Ab.* سرو ناز طوبا خرام *serwi nāzi tūbā chyrām*. Cupressus jucunda instar Arboris Paradisi motum habens, h. e. leniter agitata & jucundissimum sui conspectum exhibens, &c. سمن تنلر vel سمن تنلر *semen tenler*, corpore jasmini, vel gelsimini instar odorifero præditi. Sic غنچه لبلر *ghunçe lebler*, os instar alabastris, seu rosæ florem emittere incipientis habentes, os angustum gratumque habentes, &c. *di bocca simile ad un bottone di rosa.* مار گزیده *mār gezide*, à serpente punctus, serpentis morſu affectus, جهان دیده *ghābandide*, mundum pervagatus, qui mundum vidit aut lustravit, &c. گوشه نشین *koše nišin*, sedens in angulo. *Ritirato.* تیر انداز *tīr endāz*, jaculator sagittarum, sagittarius, &c. & innumera alia.

CAPUT QUARTUM

De constructione Comparativi & Superlativi, aliorumque Adjectivorum casum aliquem regentium.

DE Comparativo jam in Etymologia dictum est, quòd construatur cum Ablativo qui semper præponi debet, ut اندن یکدر *andan iegdūr*, melior illo est, آنک مرتبه سی *anūn-mertebsi senūn-kiden āklā*, gradus dignitatis ejus tuo sublimior est, sic مغت سرکه بالدن طتلو *mūft sirke balden tatlū*, acetum gratis datum dulcius est melle, *Prov.* دوه دن بیوک فیل وار *deweden būjūk fīl wār*. Datur major camelo elephas, *Prov.* Posito nimirum simpliciter Positivo loco Comparativi. Sic etiam dicitur سندن چوق بلور *senden čok bilūr*, يك بلور *ieg bilūr*, plus, vel melius scit quàm tu, & cum Verbo اول بلد وکدن چوق بلور *ewwel bildügümden čok bilürüm*, plus scio quàm antea sciverim, q. plus eo quod prius scivi, sciebam, &c. Sic بلد وکدن زیاده اغزمدن چوق بلور *bildügümden zijāde aghzūmdan čikmaz*, ex ore meo non exhibit ultra id quod scio, seu plus quàm sciam. Ubi nota istud quàm latinum difficulter reddi Turcicè, unde vulgus pec. Christianorum, & minus periti Turcæ sæpissimè illud reddunt per نه که *vel* که *neki* v. g. برار یکدر نه که ایکی عورت *bir er iegdūr neki iki ewret*, præstat unus vir duabus mulieribus, seu melior est unus vir, quàm duæ mulieres; sic دخی چوق بلور نه که اول *da-ha čok bilürüm ne ki ewwel*, plus scio quàm prius; sed tu cum doctis aslueſce illud reddere, ut supra in hoc exemplo, in altero autem dic برار ایکی عورتدن یکدر *bir er iki ewretten iegdūr*. Immò si duo Verba in Infinitivo veniunt comparanda, regens seu quasi comparativum juxta regulam generalem debet postponi, atque ita Verbum rectum, seu quasi positivum cum tota sua phrasi præpones addeſque notam Ablativi دن *den*, cui subjungere etiam potes یکاش او قعدن ایسه *ise*, post quod sequetur tandem Verbum regens, e. g. یکاش او قعدن ایسه او قومت *ise okumamak iegdūr*, præstat non legere quàm erroneè legere, & sic in aliis.

¶ Comparativum apud Arabes & Superlativum ejusdem esse formæ, & in regimine Comparativum postulare post se من *min* cum Genitivo, Superlativum autem Genitivum, diximus Part. 2. Cap. 5. Vocatur autem utrumque اسم التفضيل *ismüt-tefzyl* (أو الفعل التفضيل *ef-ālüt-tefzyl*) Nomen excessus, quod semper concordandum cum suo Substanti-

vo, praesertim in casu, non licet dicere رأيت رجلاً أحسن من زيدٍ لخواه *reejtü regiülen ahse- ne min zejdin achübu*, vidi virum, cujus frater pulchrior Zeido, nec رأيت رجلاً أحسن *reejtü regiülen ahsenen-näsi achübu*, vidi hominem, cujus frater hominum pulcherrimus; prout dicebatur in Positivo رأيت رجلاً حسناً لخواه *reejtü regiülen hasenen achübu*, vidi hominem, cujus frater pulcher; sed dicendum, concordato ipso Comparativo cum proprio subjecto, cujus verè est qualitas, siue precedat, siue sequatur, رأيت رجلاً أحسن *reejtü regiülen ahfenü min zejdin achübu*, vidi virum, cujus frater pulchrior Zeido, رأيت رجلاً أحسن الناس لخواه *reejtü regiülen ahfenün-näsi achübu*, vidi virum, cujus frater hominum pulcherrimus. Quod si articulo afficiatur hoc Comparativum, respondet Superlativo, ut زيدٌ الأفضل *zejdül efzalü*, Zeidus praestantissimus. Si cum *min* construatur, respondet nostro Comparativo, ut زيدٌ أفضل من عمرو *zejdün efzalü min âm- rin*, Zeidus est praestantior Amro. Porro si, ut Annexum, habet post se Genitivum, nostro Superlativo in regimine existenti respondet, ut زيدٌ أفضل الناس *zejdün efzalün-näsi*, Zeidus est praestantissimus mortalium. Nec aliter adhibetur, quam his tribus modis: nam quando dicitur, v. g. الله أكبر *allähu ekberü*, Deus est major, subintelligitur كلٌ من شيءٍ *min külli şeyin*, quàm omnis res, seu est maximus omnium rerum.

Quando autem construitur cum *min*, non habet differentias generis aut numeri, sed tantum casus, unde dices زيدٌ أفضل من عمرو *zejdün efzalü min âm- rin*, Zeidus est melior Amro, زيدان أفضل من عمرو *ezzejdüni efzalü min âm- rin*, duo Zeidi melior, pro meliores sunt Amro, زيدون أفضل من عمرو *ezzejdüne efzalü min âm- rin*, plures Zeidi meliores sunt quàm Amrus, هندٌ أجمل من زينب *hindün eǧmelü min zejnebe*, Hinda est pulchrior quàm Zeineba, الهندان أجمل من زينب *el hindäni eǧmelü min zejne- be*, duæ Hindæ pulchriores Zeinebâ, رأيت الهندات أجمل من زينب *reejtül hindäti eǧmelü min zejnebe*, vidi plures Hindas pulchriores quàm Zeineba.

Quando autem usurpatur cum articulo, tunc in omnibus concordat cum Substantivo, omnes habens differentias, ut زيدٌ الأفضل *zejdün el efzalü*, *zejdül efzalü*, Zeidus praestantissimus, زيدان الأفاضل *ez-zejdänil efzaläni*, duo Zeidi praestantissimi, زيدون الأفاضل *ez-zejdünel efzalüne*, vel الأفاضل *el-efazylü*, plures Zeidi praestantissimi, هندٌ العظيمة *hindül fuzlâ*, Hinda praestantissima, الهندان العظيمة *el-hindänil fuzlejâni*, الهندات الضغليات *el-hindätül fuzlejätü*, vel الضغليات *ül-fuzälâ*, Hindæ praestantissima, هنداتٌ كبرياتٌ *hindätün kubrejätün*, vel كبرياتٌ *kübärâ*, vel كبرياتٌ *küberün*, plures Hindæ maxima.

Porro quando superlativè usurpatur in regimine, seu ut Annexum, ad libitum dicitur, vel concordando etiam in genere & numero, vel sumendo pro omnibus vocem singulari, ut زيدٌ أفضل الناس *zejdün efzalün-näsi*, Zeidus praestantissimus hominum, ad libitum, siue زيدان أفضل الناس *ez-zejdäni efzalün-näsi*, siue أفضل الناس *efzalün-näsi*, duo Zeidi praestantissimi hominum, زيدون أفضل الناس *ez-zejdüne efzalün-näsi*, siue أفضلوا الناس *efzalün-näsi*, plures Zeidi hominum praestantissimi, هندٌ أفضل النساء *hindün efzalün-nisäi*, siue فضلى النساء *fuzlen-nisäi*, Hinda praestantissima mulierum, الهندان أفضل النساء *el hindäni efzalün-nisäi*, vel فضليات النساء *fuzlejün-nisäi*, duæ Hindæ praestantissima mulierum, الهندات أفضل النساء *el-hindätü efzalün-nisäi*, vel فضليات النساء *fuzlejätün-nisäi*, plures Hindæ praestantissima mulierum.

De Comparatione Perficorum dictum est *Part. 2. Cap. 5.*

Adjectiva casum regentia apud Turcas vix inveniuntur; sed ea quæ in Latinis Genitivum, Dativum aut Ablativum regunt, exprimunt illi per Participia & plerumque Arabica cum casu, quem ipsum Verbum regit: e. g. صلحى سويجى *sulhy sewigi*, سون *sewen* amans pacem, amator pacis, خير استيجى *chair isteigi*, خير صاجى *chair sanigi*, صنان

صنان *sanan*, optans boni, seu bonum, benevolus, & Arabica quidem cum Darivo sequentia *طالب علمه tälīb*, cupidus & studiosus scientiæ, sic *طالب علم nāme raghyb*, vel *tälīb*, cupidus gloriæ, aut bonæ famæ, boni nominis *کوتله مسیح kötege müstahakk*, aut detracto - *müstahak*, dignus baculo, virgis, sic *کوتله مسیح kötege müstahakk* (alii dicunt *mustehykk*) dignus morte, seu occisionem, mortem promeritus, *بر نسنده قادر bir nesneje kadyr*, alicujus rei potens, par rei, quod etiam dicitur *کافی کافی کافی kafi* sufficiens, par, *دولته لایق dewlete läik*, Regno conveniens, *پادشاهه لایق pādīshāhe läik*, dignus Rege, seu qui Regi offeratur, sic *اکا حرمت لایقدر an-a hurmet läiktür*, dignus est honore, q. illi convenit honor. Talia sunt *مؤافق müwāfik*, conveniens, *قابل kabil*, aptus, habilis, idoneus, *مناسب münāsib*, proportionatus, conveniens, *واقف wākyf*, gnarus, peritus, versatus, *عاجز ägiz*, impotens, insufficiens, *حاضر hāzyr*, paratus, *محتاج muhtāj*, indigus, *شامل şamil*, continens, complectens, & Turcicum *بن زهر ben-zer* similis, quod est participium Verbi *بکر مک ben-zemek*, similem esse.

Pauca cum alio casu, v. g. *اندن خافل andan ghāfil*, imprudens, non cavens ab eo, *عسکر دن کاکین askerden kackyn*, fugitivus ab exercitu, *اخبار سلا متکری مشعر مکتوب äcbbārī selāmetün-üzi müs-yr mektüb*, literæ continententes aut significantes nuntia salutis vestræ, cum Accusativo, ut vides, quem regit tanquam Participium, & sic de aliis.

Quæ tamen si more Arabico construuntur tanquam Annexa post se habent Genitivum, cui Turcæ, ut sæpe dictum est, detrahunt vocalem, ideoque dicunt, v. g. *طالب علم tälībī ilm*, cupidus scientiæ, *لایق دولت läik-ü dewlet*, conveniens statui, regno, unde etiam dicunt *لایق الزعایه läzimür-ry-äje*, dignus honore, cui conveniens aut necessarius est honor, &c.

De numeris & aliis quæ pertinent ad numerationem aut quantitatem jam dictum est *Part. 2. Cap. 8.* Regunt enim in Turcicis nomen numeratum in Nominativo, seu tanquam Adjectiva præponuntur Substantivo Singulari, ut *یوز آدم jüz adem*, centum homines, *بیر قاش کشی bir kac kisi*, aliquot personæ, *کاش کاشی kac kisi*, quot personæ? Persicè *صد کس sed kes*, centum homines, *تنی چند teni čend*, aliquot personæ, *چند کس čend kes*, quot personæ? &c. Pro Arabicis *V. loco citato.*

De usu & constructione Pronominum jam etiam abundè dictum est in parte tertia, quæ omnia huc si vis revoca. Scias tamen, quod ibi omissum est, inveniri etiam in libris & vulgò nonnunquam dici pro *بونلار bunlar*, hi, *بولر bular*, hi, sic *اولر olar*, pro *انلار anlar*, illi, Quod tuæ notitiæ non usui serviat.

CAPUT QUINTUM

De Syntaxi Verborum.

DE usu temporum Verborum satis dictum est in etymologia, seu in parte quarta. Quorum tamen nonnulla præsertim ex Turcicis repetere non abs re fuerit, ut meliùs omnia memoriæ imprimantur.

Diximus Præsens & Futurum Indicativi esse *سورم sewerüm*, quando tamen actio designatur continuata & in fieri determinato, sæpe adhiberi pro Præsenti Gerundium illud in *o e* vel *ی i*, quod est loco Gerundii in *وب üb*, *یورر jürür*, incedit, pergat, quod in familiari sermone contrahitur ad *یور jür*, ut *سویور sewerür*, pro *سوه یورر sewerjürür*, vel *سوی یورر sewerjürür*, quasi *سوب یورر sewüb jürür*, uti etiam dicitur, *سویورر sewerür*, amat, stat, vel incedit amans vel amando. Sic *ایدیور idjür*, vel *ایدوب طورر idüp dürür*, facit, *ایدیور idjür*, pro *ایدیور idijürür*, & hoc pro *ایدوب طورر idüp dürür*, vel *ایدوب طورر idüp dürür*, facit, *کلپور geljür*, pro *کلپورر gelijürür*, venit, ferè diceres Italicè *Viene, vè, st. amando, faciendo, venendo.*

Diximus pro Præsenti adhiberi in certis Verbis Præteritum perfectum, ut *بلدم bildüm*, novi, scivi, pro scio, nosco, *ان لادیمی an-ladün-mi*, intellexistinè, pro intelligistinè? *گوردیمی gördün-mi*, vidistinè, pro videtnè? sic *بجوردیم bujurdüm ki...* Mandavi pro mando, impero, aut mandamus, volumus ut... *Ordiniamo, che...* Sic loquitur Imperator

tor

tor Turcarum in suis diplomatibus, mandatis, &c. Et figuratè quidem aliquando adhibent Præsens seu Futurum loco Præteriti in narrationibus, ut fit in Latinis, sed tu ab his abstine.

Diximus quoque pro Imperativo adhiberi sæpe Potentialem seu Optrativum, ut *كل سن گهلسن*, veni, venias, *كل گهله*, veniat, sic *الله راضي اولسون* *allah rāzī ola*, vel *اولسون* *olsun*, Deus sibi complaceat in... vel acceptum habeat, formula gratias agendi, sic *اول نه اول* vel *نولا نه اول* *ne ola, seu nola*, fiat, pro *اولسون* *olsun*, (quod etiam dicitur) fit, fiat, uti & apud Latinos contingit. Et hīc rursus notes Imperativo addi sæpe interrogativam particulam *می* *mi*, ut *گهلسن می گهلسن می* *gitsünmi*, eatnè? *گهلسن می گهلسن می* *gideimmi*, eamne? qui veriùs potentialis modus est, quem aliàs per Futurum redderemus, ibitnè, vel visnè ut eat? &c.

Diximus pariter Optrativi tempora poni sæpe pro Subjunctivi, ut *گهلسن کلیدی* *gelejdy*, si venisset aut veniret, *و او سی* *o si veniret*, vel *utinam veniret aut venisset*.

Diximus præterea, præponi conjunctionem *که* *ki*, ut, temporibus Optrativi. Circa quod observandum, hoc *که* *ki* etiam esse Relativum qui, quæ, quod, ut dictum est, & quomodo construatur aut adhibeatur, explicatum est *Part. 3. Cap. 2.* Præterea idem *که* *ki* respondet conjunctioni nostræ quod, daß / che, que, &c. Et quotiescunque *که* *ki* in hac significatione usurpatur, tunc non petit, nisi raro, Optrativum, sed Indicativum, ut *اشتم که الچی قالقوب گتدی* *isittüm ki elci kalküp gitty*, audivi, quod Legatus discessit, seu Legatum profectum esse. *انی شویله اوردم که اوله یازدی* *anı şöyle ürdüm ki öle jazdy*, cum ita verberavi, ut vix non mortuus sit. Primum illud frequenter redditur per Participium in *دک* *dük*, ut *الچی قالقدوغنی اشتمدی* *ilci kalktaghyni isittün-mi*? audivistine Legatum discessisse? cujus plura inferius habebis exempla. Nostrum quod præterea significat aliquando, quia, poniturque pro eo quod, & præponitur causæ, seu alteri parti commatis aut periodi. In tali casu vix reddi potest per Participium in *دک* *dük*, sed frequentissimè illud reddunt per Infinitivum in *مکین* *meğin*, aut per præpositiones Infinitivo additas, ut *بن طوغری اولغین شاهه یردم ایدرم وزیر لر خاین اولغین اوغلانده یردم ایدر لر* *ben doghru olmaghyn şäbe jardüm iderüm ve vezirler chäin olmaghyn ogblane jardüm iderler*, ego, quia rectus & fidelis sum, Regi opem fero, Vefirii autem, seu Ministri, quia perfidi sunt, puero opem ferunt. *کیرک* *Kyrk*, quod etiam sic dici posset *بن طوغری اولغلده* *ben doghru olmaghile*, vel *بن طوغری اولدوغم ایچون* *ben doghru oldughum iciün*, *اولدوغمندن اوتدی* *oldughumden ötürü*, *اولدوغم لجدن* *oldughum eğilden*, propterea quod sum rectus, &c.

Conjunctio ergo *که* *ki* tantummodo Optrativum postulat, quando significat *ut*, *damit / acciò che*, afinque, *aby / ut* *انکا برغروش ویردم که برچفت پاپوچ الا* *an-a bir ghros wurdüm ki bir çift papuç ala*, ipsi thalerum dedi, ut par calceorum emeret, vel *emat*. Circa quod *ut* occurrit adhuc notandum, quod loco illius, sæpè utuntur Turcæ, sicut aliæ pariter Linguæ, Gerundio, v. g. Latino in *dum*, seu Infinitivo; prout redditur cum præpositione *ایچون* *iciün*, vel in Dativo posito, e. g. *سومک ایچون* *sewmek iciün*, vel *سومک* *sewmege*, ad amandum, pro ut amem, ames, &c. *zu lieben* / quod etiam sæpissimè reddunt *دیو* *seweim dijü*, quasi dicendo *amabo*, h. e. ut amem. In quo casu diligenter est observandum, quod illud *سومک* *seweim*, i. e. Verbum in quacunque sit persona, debet in Turcico poni in persona loquentis, quasi loquens aut scribens diceret illa verba præcedentia, nam *دیو* *dijü* ponitur pro *دیو* *dijüp*, dicens, aut cum dixissem, es, dixi, isti, &c, e. g. *نماز قلم دیو جامعہ کلمش ایدم* *nemāz kytaim dijü ğiāmi-ê gelmiş idüm*, veneram ad Templum, ut orarem, sonat enim *veneram ad Templum*, dicens, ego orabo. Et ubicunque est illud *دیو* *dijü*, quod sæpissimè adhibetur, ita est intelligendum, ut *کتابی* *kitābi tez ğöndürün-dijü jazdün-üz*, scripsistis, ut citò mitterem librum, q. scripsistis dicendo, proferendo hæc verba, *librum citò mittite*. Sic *شویله بویله* *şöyle böyle ejlen-dijü ğewāb wırdy*, respondit, ut sic & sic faceremus, aut nobis sic & sic esse faciendum, q. respondit dicens hæc verba, *sic & sic facite*. Qui modus loquendi est illis longè usitatissimus, nobisque non parùm difficilis. Dicitur etiam *تا که* *tā ki*, ad hoc ut, *اولا که* *ola ki*, ad hoc ut, fieri potest ut, quæ cum Optrativo construuntur. Item *بلکه* *belki*, fortè, immò, *اولا بلکه* *ola belki gelmiş ola*, fortè jam venerit, aut venit. Con-

Subjunctivi tempora seruiunt, ut dictum est, particulæ *اگر* *egler*, si, siue ea sic expressa, siue subintellecta. Secundum tamen Præfens seruit, seu apponitur certis Verbis, ut *اولسه كرك* *olse gerek*, oportet sit, & erit, *كسه شجب دكل* *gelse şeb d'göl*, non est mirum, si veniat aut venerit, *كسه اولور* *gelse olur*, si veniat, fiet, *h. e.* fieri potest, aut facile est, ut veniat, &c. *اولسه اولادر* *olunse ewlâdür*, melius est si fiat, aut ut fiat, *Ll.* *اغباجه وارسان اولمزمي* *aghajez warsan- olmazmi*? nonne posses ire ad Dominum? *q.* quare non is ad eum? *vel* eas ad eum. *انده هلاك اتسه لركتدك ايدي* *anda helak itseler kittün- idy*, si te ibi occidissent, actum erat de te. *Eb.* *بیر کاردیرو اولسه خوش ايدي* *bir kârdür olma- sa hoş idy*, factum est, seu facinus, quod, si non admissum fuisset vel non contigisset, melius fuisset. *Eb.* *اولسه اولمزمي* *olse olmazmi*, nonne licet fieri, quid si fiat? *لجارت ویر مسیده فایده اتمز* *igîâzet wir mesemde faide itmez*, etiam si non dem aut non darem facultatem, nihil potest, id utique faciet, &c.

Cæterum tempora Subjunctivi apponuntur etiam Nominibus & Adverbiis interrogativis extra interrogationem positis, uti, & quando id fit in Latinis, ut *نقدر ایسه* *nekadar ise*, quantum, *vel* quantumcunque sit aut fuerit, & ad minimum, saltem. *قیان کلدی ایسه* *kacıan geldı ise*, quando venerit, *هر کیم کلورسه کلدیسه* *her kim klürse, gel- diise*, quicumque veniat aut venerit, *هر کیم کلورسه اولورسه اولسون* *her kanghy olurşe olsun*, qui, *vel* qualiscunque fuerit, sit, *er sey wer da will* / *Sia chi si sia*, tot quel que ce soit, *بادز فریولکریه بدژیته* *her ne ise*, quicquid sit, & sine *هر* *ber*, *نه اولورسه اولسون* *ne olurşe olsun*, idem, sit quicquid sit, *نیجه اولورسه* *nıje olurşe* quomodo, & quomocunque sit, fuerit, fiat, & similia. Quando tamen est aliud Verbum regens hæc antecedentia, potest optimè hoc reddi per Participium in *دک* *dük*, ut *کیم کلورسه اولورسه اولسون* *kim geldügini bilürüm*, scio quis venerit, *نقدر بلد و کیم دويدم* *nekadar bildügün dujdüm*, adverti, conjicio, aut rescivi quantum ille sciat. Et hinc dicitur *قادر* *kâdyr oldughüm kadar*, quantum possum, *بلد و کیم قدر* *bildügüm kadar*, quantum novi aut scio, *so viel als ich kan / oder weis*. Et in talibus semper sic. Item Futurum pari modo redditur *یتشجک قدر* *jetişegek kadar*, vel *یتشجک مقدری* *jetişegek mîktârı*, quantum sufficit, *vel* sufficiet, quasi *quantitas suffectura*, ut in superiore, *quantitas scita*. Item *کیم بلورنه اولاجیمین* *kim bilürne olağınbyn?* Ecquis scit, quid sit futurum? Sic *نه ایلیجه سن* *ne eyleğün bilmez*, nescit quid facturum sit, & *نه ایلیجه سن* *ne eyleğün bilmedy*, non scivit quid faceret. *Eb. T. f.* *جانن الایجه آدم ارادی* *gîânın alağınk adem arady*, quærebat hominem, qui illi animam eriperet, animam tolleret, &c. Et hic etiam nota modum loquendi usitatum per hoc Futurum Participii addito *این* *ine*, *بچه کلجکینه وندیکه ارادی* *bece geleğedine wenedige wady*, cum deberet venire Viennam, Venetias ivit, *an statt daß er nach Wienn hätte kommen sollen / ist er nach Wenedig gereiset / in luogo di andar à Vienna, se n'andò à Venetia*, au lieu de venir à Vienne, il s'en alla à Venise. *Co nuat do Wiedniâ przychác / po'achál do Wenedyey*.

Circa Infinitivum aliaque Gerundia & participia, vide Partem quartam.

Pro Infinitivo, post *volo*, oportet, & hujusmodi significationis Verba sæpe etiam ponunt Turcæ Infinitivum, ut *گتیمک کتیمک استرم* *gitmek isterüm*, volo ire, *گتیمک کتیمک کتیمک* *gitmek lazımdür*, Idem. Post *başlamak* incipere & post alia similiter Dativum regentia ponitur Infinitivus in Dativo, ut *او قومغه باشلادی* *okumagha başladı*, incepit legere.

Post Verba autem opinionis aut scientiæ, licet per *اک کی*, quòd reddi possit, ut in Perficis, & ut in Gallicis per *que*, rariùs tamen id faciunt Turcæ, sed locato illo Infinitivo Latino in Indicativo addunt postea Verbum opinionis, ut *کلور قیاس گیلورساندی* *gelür sandy*, vel *کلور قیاس گیلورساندی* *gelür kyjäs itty*, putavit illum venturum, quasi dicas, veniet, putavit. *نآز ای دیوب* *nâz id'v kyjäs idüp*, eam, eum amorosè reñiti arbitratus. *Eb.* *بیر کچه پاره سیله* *bir kece pâresi ile şikâr eyleje sandy*, existimavit se frustra cilicii aucupaturum. *Eb.* Sic *کلور تحقیق بلورم* *gelür tahkîk bilürüm*, scio certò illum venturum, quod aliàs optimè effertur sic *کلجکینه بلورم* *geleğegin bilürüm*, & *کلجکینه بلورم* *geldügün bilürüm*, idem, scio illum venturum, eodemque modo in præterito *کلجکینه بلورم* *geldügün bilürüm*, scio eum venisse, *ایلد و کن سکا خبر ویردی* *ejledügün san-a chaber wırdy*, tibi significavit se id fecisse. *Eb.* Atque ita redduntur ferè omnes Infinitivi latini, quæ per quòd reddi possunt,

positus non dicitur regi à Verbo, sed esse basis & subjectum propositionis independens à quoquam, sed à quo cetera dependent, aut quò reliqua referuntur.

Quod si Nominativus Verbo postponatur tanquam casus ab eo rectus, debet omnino Verbum esse ejusdem persona, sed non semper erit ejusdem numeri aut generis, immò Verbum elegantius est Singulare, dum Nominativus est Dualis vel Pluralis, ut نصر رجلان *nasere regiülani*, adjuverunt duo viri, & نصر رجال *nasere rigiälün*, adjuverunt plures viri. Cum autem nomen est Singularis numeri, Verbum semper erit singulare. Quoad genus concordabunt, si nomen fuerit Singulare masculinum, ut ابك العبد *ebek.el äbdü*, fugit servus, & similiter si fuerit Duale, ut ابك العبدان *ebek.el äbdäni*, aufugerunt duo servi. Si autem nomen fuerit generis feminini non veri, nempe non animal, concordare & discordare licebit, ut ارتجت الأرض *irtegef-el-erzu*, & ارتجت الأرض *irtegefetil-erzu*, contremuit terra, & cum aliquid interjacet inter Verbum & Nominativum, ejus discordantia erit elegantior, sic ارتجت اليوم الأرض *irtegef ljewmel-erzu*, commota est hodie terra, elegantius dicitur, quam ارتجت اليوم الأرض *irtegefetil-iewmel-erzu*. Quod si nomen sit Plurale, cujuscunque generis, dummodo non sanum masculinum, tunc eodem modo Verbum disponitur quoad genus, sicut si esset Singulare femininum non verum, ut قاتل الرجال *käteler-rigiälü*, vel قاتلت الرجال *käteletir-rigiälü*, pugnaverunt viri, & هربت النساء *herebetin-nisäu*, fugerunt mulieres, vel هرب النساء *hereben-nisäu*, Idem, sed hoc postremum varius usurpatur. Poterit etiam dici cum Verbo in Plurali هربن النساء *herebenn-nisäu*, fugerunt mulieres, & sed minus eleganter, قاتلوا الرجال *kätelür-rigiälü*, pugnaverunt viri. Durius autem censent dicere cum Plurali sano Masculino هربت الزيدون *herebetiz-zejdüne*, fugerunt Zeidi, sed dicunt هرب الزيدون *herebez-zejdüne*. Dicit porro potest, sed ineleganter هربوا الزيدون *herebüz-zejdüne*, fugerunt Zeidi.

In Persicis Nominativus Verbi plerumque præponitur Verbo, cum quo concordat personâ & numero.

Constructio Verbi Substantivi.

Verbum Substantivum Turcis est ايم *im*, vel ام *em*, im, sum, سن *sin*, es, در *dür*, est, cujus Infinitivus اواق *olmak* significat esse, & proprie fieri, de quo fat tusè actum est Part. 4. Cap. 3.

Verbum itaque hoc Substantivum & familia, si quæ sunt, quæ apud Latinos ante & post se Nominativum adsciscunt, etiam in Turcicis duos Nominativos admittunt, amboque Verbo præponunt suo ordine, primò subjectum, tum prædicatum, ultimò Verbum, quod, si sit در *dür*, est, sæpissimè supprimitur. Exempla اللدكريم *allah kerim*, Deus est benignus, قرداشك يرامز *karjndasün-jaramaz*, tuus frater est malus, وار اول *war ol*, sis sanus, اغام اوده دكل *agham ewde degül*, meus Dominus non est domi, بابك *babak*, زكين اولور *baban-zengin olür*, pater tuus fiet dives, بابام وزير اولشدر *babam vezir olmystur*, pater meus factus est Vefirius, seu Consiliarius intimus. Unde in Activo dicunt پادشاه بابامى وزير اندى *pädisäh habami vezir itty*, vel usit. ايدندى *idindy*, Rex patrem meum fecit, creavit Vefirium, Ministrum Status, (ايدنك *idinmek* enim significat etiam *facere*, seu, ut in hoc casu *creare*) Sic انى قران دكديلر *ani kral diktiler*, constituerunt eum Regem. Ubi vides illum secundum Accusativum poni semper in terminatione Nominativi, eò quò sit quid indeterminatum, ut in Italicis & Gallicis sine articulo poneretur. Il Rè hà fatto Consigliere di Stato mio padre, & l'hanno fatto Rè. Le Roy a fait, ou déclaré mon pere Conseiller d'estat. Quod intellige de omnibus aliis Verbis, quæ binos sic regunt Accusativos. Nota etiam ex hoc dignosci secundum Nominativum Verbi Substantivi, quòd, quando Adjectivum est, postponatur Substantivo, & quando Substantivum est, Affixo careat, quod non potest esse in alia significatione.

Verba autem nuncupandi, quæ in Latinis utrinque Nominativum postulant, vix dantur in Turcicis, sed aliter circumscribuntur. Pro *vocare*, vel *nuncupare*, dicunt plerumque ديمك *dimek*, seu vulgò *dimek*, quod in hac significatione nuncupandi regit vocatum in Dativo; unde, si velis dicere, *vocatur frater meus Abrahamus*, dices بنم *benüm* كرىنداشمه ابراهيم ديرلر *karyndasüme ibrahüm dirler*, vel *derler*, q. dicunt meo fratri, i. e. vocant meum fratrem Abraham. بوشهره بچ ديرلر *bu şehre bec dirler*, vocatur hæc

Dictum pariter est loco citato, quod quando significatur inexistens, sive ponitur pro Turcico در *dür*, sive pro وارد *wārdür*, eodem modo supprimi aut exprimi debeat, & quando denotatur possessio, vel etiam deberet aut posset reddi per nostrum habeo, construi debeat cum particula possessionis لي *li* regente Genitivum, ut الكتاب لزيد *el-kitābü li zeid-*

din, liber est Zeidi, & Zeidus habet librum, sic مؤلفه *li müellifibi*, est ipsius authoris, compositio est authoris, v. g. cum in libro suo ponit aliquis Author proprium carmen, ne scilicet aliunde petitum videatur.

Scias autem Verbum كان *kāne*, prout est Verbum Arabibus ناقص *nakys* dictum, hoc est deficiens, & ad sensus integritatem duo requirens nomina, ut in latinis duos Nominativos, quasi predicatum & subjectum, qua inter se copulare videtur, sequenti modo construi. Subjectum scilicet ponitur juxta regulam generalem in Nominativo, predicatum autem in Accusativo, planè ut in Polonicis, ut ex Erpen. الله كان قديراً *allāhü kāne kadīren*, Deus est potens, & ex Guadag. كان زيداً قائماً *kāne zejdün kāmīn*, etiam كان قائماً زيداً *kāne kāmīn zejdün*, fuit, vel erat Zeidus itans. Quod si simpliciter uti transitivum usurpetur, dicitur كان الامر *kānel-emrū*, fuit, factum est, extitit negotium, vel res, & tunc non censetur deficiens.

Talia autem Verba deficientia & eodem modo construenda, sunt etiam ليس *leise*, non fuit, non est, & habet tantum voces prateriti: صار *sāre*, factus est, evasit, in Futuro يصير *jesyru*, ما زال *mā zāle*, non cessavit, ما انفك *mā infekke*, non destitit esse, Fut. ما ينك *mā jenfekkü*: ما فتى *mā fetie*, non defecit, Fut. ما يفتأ *mā iftāü*: ما برح *mā beryhæ*, non defuit esse, ما دام *mā dāme*, quandiu fuit, Item امسى *emsā*, sero fuit, Fut. يمسي *jümsi*, Infin. امسأ *imsāen*: بات *bāte*, pernoctavit, nocte fuit, Fut. يبيت *iebitü*, Infin. بيتوتة *bejtüteten*: ظل *zelle*, die fuit, Fut. يظل *jezyllu*, Inf. ظلوا *zulūlen*: اصبح *asbaha*, manè fuit, Fut. يصبح *iesbyhu*, Inf. اصباحاً *yspāhan*, اضحى *azhā*, meridie fuit, Fut. يضحى *juzhy*, Inf. اضحأ *yzhāen*. Quorum exempla sint ليس زيداً نائماً *leise zejdün nāimen*, non est Zeidus dormiens: صار عثمان مسلماً *sāre ōsmānū müsli-men*, factus est Osmanus orthodoxus: ما زال زيداً عالماً *mā zāle zejdün ālimen*, non destitit Zeidus esse doctus: ما انفك عمرو جالساً *mā infekke emrūn giālisen*, non cessavit Zeidus sedere: ما برح خالد كرمياً *mā beride chālidün kerīmen*, non destitit Chalidus esse liberalis: اجلس ما دام زيداً جالساً *eqlisü mā dāme zejdün giālisen*, sedebo quandiu Zeidus sedet: اذبح الله ما دامت حياتي *ahybbüllāhe mā damet hajātī*, diligam Deum quandiu durabit vita mea. Sic ظل طويلًا امسى *emsez-zyllü tawīlen*, vespere fuit umbra longa, بات عمرو ساهراً *bāte emrūn sāhīren*, pernoctavit Amrus infornis: ظل زيداً صائماً *zelle zejdün sāimen*, diem duxit Zeidus jejunos: اصبح البرد شديداً *asbahel-berdü šedīden*, manè fuit frigus vehemens: اضحى الحر محرقاً *azhahel-herrü muhryken*, meridie fuit calor æstuosus.

Interdum praefigitur predicato Verbi ليس *leise* particula ب *bi*, & tunc non connotatur tempus Prateritum, sed sensus est absolutus, æquè ac si diceretur per particulas ما *mā*, vel لا *lā*, non, ut ليس يوسف جاهلاً *leise jüsüfü bi giāhīlin*, idem est ac ما يوسف جاهلاً *mā jüsüfü bi giāhīlin*, vel لا يوسف جاهلاً *lā jüsüfü bi giāhīlin*, non est Joseph ignarus, vel insipiens, quod etiam dici potest ما يوسف جاهلاً *mā jüsüfü giāhīlen*, & لا يوسف جاهلاً *lā jüsüfü giāhīlen*; hæ enim duæ particule negativæ nasbant predicatum adinstar Verbi ليس *leise*, sed, si predicatum prapponatur subjecto, non amplius illud nasbant, sed dicitur ما جاهلاً يوسف *mā giāhīlün jüsüfü*; neque verò nasbatur predicatum, quando post ما *mā* adjicitur particula ان *in*, ut ما ان احمد صادق *mā in ahmedü sādykun*? non est utique Ahmedus verax? neque, cum negatio retractatur per particulam exceptivam إلا *il-lā*, ut ما زيداً الا منطلق *mā zejdün illā muntalykun*, non est Zeidus nisi diicedens &c.

chaber wirmek, *دوتمهك* *düsmek*, *واقع* *wäkyä* ol. *مبتلا* *mubtelä* ol. *incidere in*.. *خبر و برمهك* *chaber wirmek*, *بلدirmek* *bildürmek*, *significare, cum synonymis*, *حجاب* *hygiäb* e. *pudere*, *ut* *دیمکه حجاب ایدردی* *dimege hygiäb iderdy*, *pudebar cum dicere*. *یاقت* *iakmak*, *accendere, comburere*, & *یانمک* *ianmak*, *accendi, comburi*, *cum* *آتش* *ātes*, *sic* *آتشه* *ātese iakty, iandy*, *igne combustit, arsit*. *Item* *یاقتیمک* *yakyımak*, *decere, quadrare*, *اورمک* *urmak, vul. wurmak*, & *in eadem significatione* *چالمک* *cialmak*, *percutere, construuntur quidem cum Dativo, ut* *باشنه اوردی* *başine urdy*, *percussit caput ejus*, *gli diede sù la tista*, *uderzyl go w glowe / ied sic tantum fit, quando locus, quem quis percussit, designatur, quod nos quoque dicere possemus per praepositionem aut in Dativo, ut in exemplo allato. Aliàs cum gemino casu* *باشنی دیوارد اوردی* *başiny diwäre urdy*, *offendit caput ad parietem, impexit caput parieti*. *اكا اكنه اورر* *an-a igne urur*, *infigunt illi acum, pungunt acu*, *اكا بر یومرف اوردی چالدي* *an-a bir jumruk urdy, vel cialdy*, *impexit illi pugnus, pugno illum percussit*, *gli hà dato un pugno*, *il luy a donné un coup de poing*, *یوزنه بر طبیجه چالدي* *jüzine bir tabanğia cialdy*, *alavam faciei ejus impexit, gli diede una guanciata*, *il luy donna un soufflet sur la joue*, *بر سله اكا اوردی* *bir sille an-a urdy*, *impexit illi colaphum, sic* *بر دینه اوردی* *bir t pne urdy*, *calce illum ferit, gli diede un calcio*, *il luy donna un coup de pied*, *اكا بر ایوجه کوتك دنك چالدي* *an-a bir ejüge kötek, degenek cialdy*, *eum egregie virgis, fuste excepit*. *Er hat ihm ein guten Schilling/Prügel gegeben. Gli diede una buona frusta, ò bastonata*. *Il luy donna un bon fouët, ou de bons coups de baston*. *اكا بر قلیچ اوردی که* *an-a bir kylyğ urdy ki*, *taliter eum gladio ferit, ut...* *gli diede tali sablate, che...*, *il luy donna de tels coups de sabre, que...* *Et hæc omnia in Passivo optimè redduntur per* *یمک* *jemek*, *comedere, pro recipere*, *ut* *بر طبیجه یدی* *bir tabanğia jedy*, *colaphus illi impactus est, colaphum recepit*, & *sic de aliis*, *بر سله بر کوتك دنك دینه قلیچ یدی که* *bir sille, bir kötek, bir degenek, bir tepne, bir kylyğ jedy ki...*, *talem accepit, passus est colaphum, fustem, calcis ictum, fræmæ ictum, ut...* *Hebbe tali schiaffi, guanciate, fruste, bastonate, calci, colpi di sabla, che...* *Il receut, ou eut de tels soufflets, coups de baston, de pied, d'eipeé, que...*, &c. *Nota etiam hunc modum loquendi cum hoc Verbo* *بونلره کندوی بدنه اوردی* *bunlara gendüi bilmeze urdy*, *his se ostendit quasi eos non nosset, simulavit hos sibi ignotos esse, sic* *اشدوب اشتمه اوزم* *ışidup ıstmeze urmaz*, *quæ audit non fingit aut simulat se non audire*. *T. f.*

Item Dativo gaudent omnia ferè Verba ex Participiis Arabicis Activis & ex اولق *olmak* *conflata, ut* *بر نسنده طالب ار* *bir nesneje talib* ol. *aliquid petere, quærere, ambire, alicui studere, licet* *بر نسنه طلب ار* *bir nesne i taleb* e. *in eadem significatione dicatur*. *Talia sunt* *راغب ار* *râğhyb* ol. *appetere, desiderare*, *ناظر ار* *nâzyr* ol. *aspicere, & custodire, attendere, assistere*, *ار* *مستحک* *mustahakk* ol. *mereri, demereri, dignum esse*, *ار* *لايق* *lâik* ol. *convenire, dignum esse*, *قادر ار* *kâdyr* ol. *posse, ar* *واصل* *wâsıl* ol. *quod* *وصول بولق* *wusul bulmak*, *ار* *داخل* *dâchyl* ol. *pervenire, arriuare, capitare*, *ار* *نايل* *nâil* ol. *consequi, ar* *حامله* *hamile* ol. *prænantem esse, esser gravidâ di...* *سزدن الله راضی* *râzî* ol. *acquiescere, construitur etiam cum Ablativo, ut* *سزدن اولسون* *sizden allâb râzî olsün*, *sit Deus ex vobis contentus; formula gratias agendî* *ار* *مالک* *mâlik* ol. *possidere, ar* *قانع* *kânîy* ol. *quod* *قناعت* *kana-ât* e. *fatis habere, contentum esse aliquâ re*. *ار* *مفيد* *müfid* ol. *prodesse, proficuum esse*, *ار* *واقف* *wâkyf* ol. *caulam esse, autorem esse*, *ار* *باعث* *bâ'ys* ol. *gnarum esse, rescire, experiri, & plurima similia*. *Sic etiam Persica* *سزاولر* *sezâwâr* ol. *convenire, condignum esse, ar* *جست* *ğüst* ol. *promptum esse, ar* *سست* *süst* ol. *remissum, languidum esse, ut* *معصيته جست اولور عبادته سست* *mæsfiyete ğüst olur ybâdetesüst*, *ad peccandum promptus, ad serviendum Deo remissus est*, *بن فقيره دستگیر اولدی* *ben fakîre destğir oldy*, *mihi misero, pauperi, dextram porrexit, subvenit*. *Ponitur etiam Infinitivus Verbi in Dativo ante omnia hæc Verba, ut* *کتیمکه راتب اولدی* *ğitm-ge râğhyb oldy*, *desideravit ire, sic* *اولادلرین تسلیمه رغب و خواهان اولدی* *ewlâdlerin teslimes râğhybû cbâhân oldy*, *intentionem ac desiderium habuit ipsi prolem suam tradendi*. *Se.*

Nota autem, Participia illa posse construi annexivè cum Genitivo, & tunc Verbum auxiliare ad finem remittendum, ut alibi dixi, v. g. *طالب علم ار* *talibi ılm* ol. *pro علمه* *ار* *طالب* *talib* ol. *studere scientiæ*.

Non

Non pauca Verba Ablativum postulant, ut قورقق *korkmak*, timere, v. g. *اللهدن* *allāhten korkmazmısyn*, nonne times Deum? Talia sunt اوسانق *osamak*, اسراه *igrenmek*, اسراه *igrenmek*, *كجك* *gecmek*, transire per... *ع* recedere, relinquere, *واكجك* *wāz gecmek*, *واكلكم* *wāz gelmek*, *فرأغت* *forāghat* e. recedere, desinere, desistere, deponere, omittre, relinquere, abjicere, cessare, *فارغ* *fārygh* e. liberum esse, rem, opus absolvisse, *خالی اولمق* *chāli olmamak*, non cessare, non intermittere, non trahere. *قاجمق* *kaçmak*, *قاجنمق* *kaçınmak*, cum synonymis *اجتناب* *igtināb* e. fugere, subterfugere, vitare, *چکلمق* *çekilmek*, *چکلمق* *çekilmek*, recedere, *قورتلمق* *kurtarmak*, liberare, *قورتولمق* *kurtulmak*, liberari, evadere, & similia, quæ etiam in Latinis Ablativum petunt, *حجاب* *hygiāb* e. pudere, *اندان حجاب اتدی* *andan hygiāb itty*, verecundabatur præ eo, *hæueu vergogna dilui, si vergogna auanti di esso*. Sic Perficè *از کار خود حجل یافتم* *ez kari chod chāgel jāftem*, puduit me operis mei. *حظ* *hez* e. *مأظوظ* *māzūz* e. delectari, *hauer gusto*, *cheber almak*, *cheberdār* e. *آگاه* *āghāb* e. rescire, certum, conscium fieri, *غافل* *ghāfil* e. incautum esse, non prævidere, *بهیمان* *būhtān* e. calumniari, imputare, *سؤال* *sūāl* e. *صورتق* *sormak*, quærere, interrogare, *عفو* *āfw* e. condonare, ignoscere, cum *Dat. rei*, *Abl. pers.* *ازمق* *azmak*, deviare, aberrare, *سولدن ازمق* *joldan azmak*, aberrare à via, *قوپمق* *kopmak*, exoriri, exire, excitari, *گولدن رقت قويدی* *göl-linden rykk. et kopty*, ex corde illius exorta est commiteratio, mitigatione motus est. *Si mosse à compassionne*. *راضی* *rāzı* e. complacere sibi in... *میراد* *mürād* e. intendi, ut *دیرکه* *dimedēn mürād vel gheraz. vel maksūd budür ki*, ex dictis intenditur, pratenditur, quòd... seu intentum & icopus sermonis est, ut, eò collimat, ut, vel ideò dicitur quia, vel ut... Sic *عبارتدیر* *ybārettür*, indicat, significat, *اشمق* *aşmak*, transire, superare, *ابا* *ibā* e. refugere, renuere, *احتراز* *yhtyrās* e. *احتراز* *yhtyrās* e. *حذر* *hez* e. cavere sibi, *صقنمق* *sakynmak*, cavere sibi, *عبور* *übür* e. *مرور* *mürür* e. transire per... trajicere, *تجاوز* *tegiāwūz* e. excedere, transgredi, *حظق* *hezzy* e. delectari, *hauer gusto*, ut *مصره گنمکن حظک وارمی* *mysre gntmekten hezzün-warmi*? estne tibi delectatio eundi in Ægyptum? q. placeretne tibi ire, &c. *haueresti gusto di andar in Egitto, ò al Cairo*? *احتیاط* *yhtyjāt* e. cavere sibi, *محرورم اولمق* *māhrūm olmak vel kalmak*, frustrari, expertem remanere, *بری* *berı* e. immunem esse, *عاجز قالمق* *āğız kalmak*, impotentem remanere, ut *جوابدن عاجز قالدی* *ğewāhten āğız kaldy*, non potuit aut scivit respondere, *مشاق* *mūštāk* e. derivari: aliàs cum significat *cupidum esse*, *desiderio affici*, cum *Dativo* construitur, *دیرغ* *dirygh* e. denegare, negare aliquid alicui, cum *abl. pers.* & *acc. rei*, uti etiam *رجا* *regiā* e. *مأمول* *meemül* e. synonyma, sperare, rogare.

Nonnulla Verba cum aliis præpositionibus construuntur, ut cum *ایله* *ile*, v. g. *اگلمک* *eglenmek*, occupari, *نه ایله اگلمورسن* *ne ile eglenürsyn*? quo occuparis? *Mit was vertreibst du deine Zeit? con che ti trattienni, passi il tempo? a quoy passez vous le temps? czym się zabawiasz?* Sic cum *ایله* *ile*, *ایش ویرش* *alyş wırış* e. negotiari, commercium exercere, *handlen / trafficare*, *trafiquer*, *купцыц* *czym*. *ایش ایله اتمق* *taş ile atmak*, jacere lapides, *ryzucac kāmieniem / cum Accusativo personæ* pro lapidibus petere aliquem. *Tef.* *نه ایله اگلمورسن* *ne ile ögünürsyn*, vel *فخر لورسن* *fechyr lanürsyn*? de quo gloriaris, te jactas? etiam cum *Ablativo* *اگلمورسن* *ned. n ögünürsyn*, *لاف اورسن* *lāf uürsyn*, *فخر لورسن* *fechyr lanürsyn*? de quo gloriaris, te jactitas? &c. & eodem modo construitur *مغرور لیمق* *meğhrür lanmak*, vel *مغرور اولمق* *meğhrür olmak*, ferè idem significans, superbire, gloriari, præsumere, &c. *sed hoc etiam cum Dat.* Dicitur etiam *استاذلق صانق* *üstazlyk jatmak*, jactare, ostentare, venditare artis peritiam, magisterium, &c.

Nota autem non infrequenter supprimi Verbum auxiliare, & poni solummodo Infinitivum seu Verbale nomen Arabicum, ut *دوگون یراغن تدرکه باشلدی* *dügün iaraghyn t. darüke başlady*, nuptiarum apparatus disponere ac præparare cepit, *کاشنه مقتر اولاندرک* *günāhine mukyrr olanlarün-gürmini āfwile meşhürdür*, notus ac celeberrimus

travit, ut *ybtāge zejdün ilā dinārin*, indiguit Zeidus denario, *أت الى* *ebbe ilā watanibi*, desiderio patriæ accensus fuit, animum applicavit ad patriam suam, *و sic de aliis, & cum pluribus particulis*, *رحت من البيت الى السوق* *rabtū minel-bejti ilef-sūky*, ivi ex domo in plateam, *سرت من المدينة الى البستان* *sirtū minel-medineti ilel büstāni*, abii, ambulavi de Civitate in pomarium, *رجعت من هناك الى بيتي* *regārtū min hünāke ilā bejti*, reversus sum exinde in domum meam, *سعي في اثره من البيت الى الجبل* *sa-ā fi eferibi minel bejti ilel gebeli*, cucurrit in vestigio ejus (post eum) ex domo usque ad montem.

Observa autem, quod notat Erpen. Gramm. Arab. lib. 5. cap. 2. Verba quaedam usque adeo tenacia esse prapositionum, ut eas etiam non sequente Nomine exigant, ut *لا اقدر على ان اقول* *lā ektirū ālā en ekūle*, non possum super ut dicam, i. e. nequeo dicere.

Sunt præterea quaedam Verba irregularia, que vocantur *سماعية sūmā-yye*, audibilia, que aliquid singularis habent in constructione; suntque Deficientia, de quibus jam egimus in paragrapho præcedenti; sunt præterea أفعال المقاربة *ef-ālül-mükārebeti*, Verba propinquitatis, *والذم والثناء* *ef-ālül-medhy wez-zemmi*, verba laudis & improprietatis, & أفعال القلوب *ef-ālül-kulūbi*, Verba cordium, vel alio nomine *واليقين والشك* *ef-ālūs-šekki vel jakjñi*, Verba dubitationis & certitudinis, de quibus breviter hic agendum videtur.

Verba propinquitatis sunt *عسى āsā*, sed quia non flectitur, recensetur inter particulas, *و equivales nostro fortasse, forsitan*, *كان kāde*, propè fuit, ferè, *وشك wesūke*, parum abfuit, *طفق tafyke*, attendit perseveranter facere, *كرب kerebe*, appropinquavit, propè fuit, *أخذ ačeze*, cœpit, assumpsit, *جعل ġe-ēle*, apposuit, cœpit, quibus sic utuntur: e. g. *عسى زيد يخرج āsā zejdün jachrüge*, vel elegantius *عسى زيد ان يخرج āsā zejdün en jachrüge*, forsitan Zeidus egredietur, in eo est, ut egrediatur, *سرت من جبل u/cire*. *كان محمد ينطرح من جبل kāde muhammedün jantüryhu min gebelin*, propè fuit, seu parum abfuit, quin Mahometes se præcipitaret de monte; potest etiam addi *ان en ut supra, sed minus eleganter*. Eodem modo construitur *وشك wesūke*, seu *أوشك ewseke*, propè fuit, parum abfuit. Sic semper affirmativè *يا تفق يفعل ذاك tafake*, & *تافق jef-ālül zā*, attendit facere hoc, omni studio, omni applicatione instat operi. Similiter *كرب kerebe jef-ālül kezā*, propè fuit, ut faceret hoc. Porro semper sine *ان en*, *أخذ ačeze nühün jüsalli*, cœpit Noë orare, *و eodem modo جعل ġe-ēle jachtūbe*, cœpit concionari.

Verba laudis sunt duo *نعم ni-me*, & *نا-yme*, *ني-yme* & *نا-me*, bonus est vel fuit, *و حبذا habbezā*, amabilis est; duoque improprietatis, seu vituperationis *بئس bise*, malus est, *و ساء sā-e*, malus, iniquus, vel odibilis est. Non flectuntur, *و ad summum suscipiant* *ت notam generis feminini, quam tamen non admittit* *حبذا habbezā*, *و regere possunt duos Nominativos determinatos, ut* *نعم الرجل نوح nimer-regiülü nühün*, est bonus homo Noë, *تأخرون الى جهنم وييس المهاد tühserüne ilā ġehenneme we bisel-mihādü*, colligemini in Infernum, & malus est lectus. Coran. Potest etiam prædicatum poni in Accusativo sine articulo, sed minus usitatè, ut *نعم رجلاً نوح nime regiülen nühün*, bonus homo est Noë, *بئس رجلاً زيد bise regiülen zejdün*, malus homo est Zeidus. Dices præterea *ساء الرجل زيد sā-e regiülü zejdün*, odibilis homo est Zeidus. Additur interdum duobus primis particula *ما mā*, *و dicitur* *نعمنا ni-āmmā*, *نا-ymmā*, vel *ني-ymmā*, bonus est, elegans est, *و بئسنا bi-semā*, malus, odibilis est.

Verba cordium seu dubietatis & certitudinis, aut opinionis & scientie sunt *أرى re-ā*, vidit, *وجد wegede*, invenit, comperit, *علم ālime*, scivit, novit, *خال chāle*, imaginatus est, *حسب hāsibe*, censuit, arbitratus est, putavit, *ظن zenne*, opinatus est, existimavit, *زعم zēme*, opinatus est, que construuntur cum duplici Accusativo, quibus

nos adderemus Infinitivum esse, ut رأى خام نوحاً منكشفاً *re-ā chāmū nūhan mūnkšifan*, vidit Cham Noachum esse detectum, nudatum, وجدت نوحاً قوياً *wegedtü nūhan kawījen*, reperi, comperi Noë esse fortem, علمت زیداً عالماً *ālimtü zeiden ālimen*, novi Zeidum esse doctum, خال محمد الناس بهایم *chāle muhamedün ennāse behāime*, imaginatus est Mahometes homines esse jumenta, ظننت أباك غنياً *zanentü ebāke ghanījen*, existimavi patrem tuum esse divitem, زعم الفيلسوف العالم سرمدياً *ze-āmel-feylesūfūl-āleme fermedijen*, opinatus est Philosophus mundum fuisse æternum. Dici etiam potest زيدٌ كذابٌ *zejdün ālimtü kezābün*, Zeidus, novi, est impostor, موسى نبيٌ *mu-sā nebījūn ālimtü*. Item زيدٌ عبدٌ *ālimtü lezejdün ābdün*, novi, utique Zeidus est servus & *interpositā negativā*, ما زيدٌ عالمٌ *ālimtü mā zejdün ālimūn*, novi, non est Zeidus doctus, vel cum *interrogativa* رأيت زیداً هاهنا ام عمرو *re-ējte e zejdün hāhūnā em āmrūn*, vidisti, num Zeidus est hic, an Amrus, علمت ابيها قائمٌ *ālimte ejjukūmā kāimūn*, nōsti, uter iptorum est stans.

Ceterum dantur etiam quoque Verba que construuntur cum duobus Accusativis, ut sunt derivativa s. cunde conjugationis Verborum deficientium, de quibus in paragrafo precedenti, sic جعل الله نوحاً نبياً *ge-āllāhū nūhan nebījen*, fecit, constituit Deus Noë prophetam, ترك المولي العبد مريضاً *terekel-mewlel-ābde merīzan*, reliquit herus servum infirmum, ارسل السلطان زیداً قاضياً *erfetef-sultānū zeiden kāzyjen*, misit Princeps Zeidum judicem, per Giudice أرضاً *femmallāhūl-jūbse erzān*, vocavit Deus aridam terram. Et quia Verba transitiva in secundum tam secundam quam quartam conjugationis regunt duplicem Accusativum, in quem transeunt, his Verbis opinionis & scientiæ accidere potest ut tres Accusativos regant, v. g. اريت زیداً نوحاً طوبائياً *erejtü zeiden nūhan tubānījen*, ostendi Zeido Noë esse beatum, *hò fatto vedere a Zeido, che Noë è beato*. Sic علمت زیداً المسيح *ālimtü zejdūn el mesīh*, docui Zeidum Christum Deum esse.

Pro Infinitivo nostro adhibetur Infinitivus, seu Verbale Arabicum in Accusativo, ut اريد ضرباً *üridü zeiben*, cupio verberationem, i. e. verberare, vel cum prepositione, ut لا اقدر على الضرب *lā aktyrū ālez-zerbi*, non possum verberare, aut Futurum, proposito en, ut اريد ان اسمع *üridü en esme-ē*, cupio audire, etiam cum prepositione, ut in superiore exemplo لا اقدر على ان اقول *lā aktyrū ālā en akūle*, non possum dicere.

Pertica Verba Activa regunt pleraque Accusativum aut determinatum, h. e. cum *ā* *vā*, aut indeterminatum sub terminatione, prout sensus exigit, Nominativi: quod hoc unico exemplo patet, ما لداريرا شنيدم كه خست نفس جيلي در نهادش همچنان متمكن بود, که ناني بجانى از دست ندادى و كرده ابي هريره را بليقه نواختى و سكا اعجاب كهف را استخوانى نينداختى في السجده خانه او. کسی ندیدی در کشاده و سفره او را سرکشاده *māldāvīrā s' nīd m ki chysseti nēssi ghiblī der nihādes hemciūnan mütomekkin būd ki nāni bi gīāni ez dīst vedādi we gūrbē ābi hūrejrerā be lokmāi nenūwāchtī we sēgi āsbāhī kehfrā ūstuchānī nojen-dachtī, fīl gīūmle chāncī orā kesī nedīdī der kūšāde we sūfey orā ser kūšāde*. Quendam opulentum tuisse audiui, cujus animum ita infederat vitium avaritiæ, ut ne unum quidem panem pro aliqua anima salvanda ex manu deprompsisset, aut, ut *Gent.* liberandæ animæ impendisset, neque felem Ebuhureiræ (focii Mahometis) vel unā buccellā demulisset, neque cani septem dormientium in spelunca os unum projecisset: in summa, nemo unquam viderat domum ejus portā apertam, mappamve distensam, seu mentlam apparatusam.

Cum duobus etiam Accusativis construuntur nonnulla, ut مرد را خفته بگذاریم *merd-vā chuste būgzarīm*, hominem relinquamus dormientem, & سر بر آورد و کاروان را رفته دید *s-r ber āvürdū karwān-rā vefte دید*, caput extulit, viatoreque profectos vidit, q. discessisse advertit, & sic et per Infinitivum reddunt: aliās per *ki*, ut Itali per, *che*.

Multa

Multa sunt, quæ Dativum regunt, ut *یارانرا خبر کرد* *jārānrā chaber kerd*, sociis nuntiavit. Sic *دادن* *dāden*, dare, *طالب شدن* *tālib šūden*, cupidum, studiosum esse, ambire, & alia ferè omnia, quæ in Turcicis specificavimus.

Sic etiam pleraque ejusdem significationis regunt Ablativum, quæ in Turcicis, ut *ترسیدن* *tersīden*, timere, *گذاردن* *gūzārīden*, transire per., trajicere, & similia.

Constructio Verbi Passivi.

Verbum Passivum rariùs adhibetur personaliter cum casu, qui aliàs est Ablativus, ut *اول قلعه اجه بك الندن فتح اولندی* *ol kal-â ege beg elinden fetb olundy*, illa arx manibus Ege begi, seu ab Ege Bego expugnata est; aut aliquando Dativus, ut *اکا طوتلندی* *ak-a tutuldy*, captus ab eo est, q. ipsi. Sed in tali casu vertunt potiùs illud in Activum, uti etiam latinè fieri potest, ut *اول قلعه اجه بك فتح اتمشدی* *ol kal-âi egebeg fetb itmīš idy*, illam arcem expugnârat Ege Begus, &c.

Verùm sine casu, quem regat, frequentissimè usurpatur, immò honoris causâ ferè semper in Literis Nobiliorum usurpatur loco Activi, e. g. *احوالنزدن سوال اولنورسه* *ahvālīn mūzden sūāl olunurşe*, vel *بیوریلورسه* *būjūrīlurşe*, vel *جایز کوریلورسه* *gīāz gūrīlurşe*, si quæretur de nostro statu, pro si quæras, si quætere digneris, &c. Sic *انها و اعلام اولنورکه* *anhā wū y lam olunūr ki*, significatur quòd, pro significo, significamus, &c.

¶ *Idem censendum de Arabicis & Persicis.*

Constructio Participii.

Participia, ut alibi dictum est, suorum Verborum constructionem sequuntur, ut *صالحی سوبجی* *salhī sewīgi*, amans pacem, amator pacis, *یره بقان* *jere bakan*, qui terram aspicit, *اللهدن قورقان* *allāhten korkan*, vel *اللهدن قورقارلام* *allāhten korkar bir ādem*, homo timens Deum. Sic & Arabica, ut *اخبار سلامتکری مشعر و مخبر مکتوبکزی ابله* *achbarī selāmetūn ūzi mūš-yr*, vel *مخبر مکتوبکزی ابله* *muchbir mektūbūn-ūz ile*, cum literis vestris de bona valetudine vestra nos certiores facientibus, & *قوشولوقده اولان مودت و محبتک از دیدانی متضمن* *kon-šulykte olan meveddetū mūhabbetūn-izdi-jādīni mūtezammin selāmet chaberūn ūzy y-lāmden chālī olmajasiz*, non prætermittatis nobis communicare nuntia vestræ salutis talia, quæ contineant incrementum amicitie & bonæ in hac vicinitate correspondentie. Lt. Sic *انہز لاملرین مستمع اولوب* *inhizāmle-rin müstemī olup*, cum audivisset eos profligatos esse, eorum eadem & profligationem cum percepisset. Se. Aliàs plerūque, ut dictum est, Participia Activa Arabica gaudent Dativo, ut *علم طالب* *ilmē tālib*, cupidus scientie, quærens scientiam, & saepe annexantur Nomini in Genitivo, sed sub terminatione Nominativi, ut *طالب علم* *tālibī y.m*, idem, quærens scientiam, studens ei. Passivum etiam optimè sic construitur, seu annexitur Genitivo loco Ablativi nostri, ut *مرغوب طبایع* *merghūbī tebāi-y*... desideratum ab animis... Et hæc Participia Passiva sumuntur etiam pro ipsa Actione, item & pro Verbalis nostro in ibilis, vel endus, ut *مقبول* *makhūl*, acceptus, ratihabitus, aliquando pro ipsa acceptatione aut ratihabitione, aliquando pro nostro acceptabilis, & acceptandus, & sic de aliis. Quod accidit etiam in Persicis, ut *کشته* *kūšte*, occisus, occiso, & occidendus; dicitur & *کشتنی* *kūštenī*, occidendus, *مردنی* *mürdenī*, cui est moriendum, mortalis, *آمدنی* *āmedenī*, venturus, cui est veniendum.

CAPUT SEXTUM

De reliquis constructionum modis.

AD quæstionem *ubi?* *کده* *kande*, *هاند* *handa*? respondetur semper per præpositionem *د* *de*, ut *باغچده* *baghčade*, in horto, *بچه* *beče*, Viennæ. Arabice per præpositiones *bi*, &, *فی* *fī*, in. Persicè per præpositiones *در* *der*, & rariùs *به* *be*, in.

Ad quæstionem *quò?* *کنیه* *kanije*, *نهیره* *ne jere*? respondetur per Dativum, ut

Y 3

باغچده

Conjugatione Verborum. Nota etiam modum loquendi مکتوبکتر کلمتزدن بش کون مقدم *mektübün-üz gelmez den bes gün mukaddem*, quinque diebus antequam veniret veltra epistola. Sic وفاتندن ایکی آي صکره *wefätinden iki aj son-ra*, tribus mensibus post obitum ejus. Ll.

¶ In Arabicis respondetur per مذ *müz*, vel منذ *münzü*, *minzü*, de quibus in Etymologia, & per من *min*, à, ab, ex, &c.

Persæ vel per از *ez*, vel per که *ki*, ut Turcæ.

Ad quæstionem quàm procul? seu cùm quæritur distantia loci, quod aliter ac nos faciunt Turcæ. Dicunt enim فلان یر بقدر اراقدر بوندن *fulân jer nekadar iraktur bundan*, (اوزاقدن *uzaktur*) vel بوندن اراقیدر *bundan irakmidür*, quantum distat talis locus ab hinc, quàm procul hinc? vel قاج یردن فلان یره قاج میل وار *fulân jerden fulân jere kac mil war*, vel قاج میل یولدر *kac mil joldür*, quot milliaribus distat hic ab illo locus? Sic قاج کونلک یولدر *kac günlik joldür*, quot horarum iter est? قاج ساعتلق یولدر *kac sa-ätlyk joldür*, quot dierum iter? Respondetur اراق دکل *irak degül*, vel اوزاق دکل *uzak degül*, non est procul, vel per Nominativum اوج میل یردر *uc mit jer dür*, tribus milliaribus distat, sic ساعتلق یولدر ایکی *iki sa-ätlik joldür*, duarum horarum iter est, اوج قونلک یولدر *uc günlik joldür*, aut اوج قوناق یردر *uc konak jer dür*, trium dierum iter est. خیلجده وار *chajlige war*, vel خیلی یولدر *chajli jol dür*, satis magna est distantia, sat procul. اراجق *iragik*, اوزاجق *uzagik*, اوزاقچه *uzakçe*, nonnihil procul, longiuscule, ادرنهیه ایکی کونلک یولده *edreneje iki günlik jolda*, in distantia duorum dierum ab urbe Adrianopoli, à due giornate di Adrianopoli.

Arab. respondetur per Accusativum. Pers. per Nominativum, & per Composita.

Ad quæstionem quomodo? نیجه *nige*, respondetur aut adverbialiter per ایله *ile*, رعایت ایله *ry-âjet ile*, vel رعایتله *ry-âjet birile*, رعایتاً *ry-âjeten*, honorificè, cum honore, honoris ergo, vel causâ, ال ایله *el ile*, manu, کندو ایله *gнді elüm ile*, propriâ, meâ manu, عینیلله *ejni ile*, planè eodem modo, sic عینیلله اول یرده *ejniile ol jerde*, in eodem planè loco, in quel medej. mo luogo, عشقه ینار *askyle janar*, ardet amore: ac sa pè sic redditur causa, سببیلله *anün-sebebi ile*, ejus causâ, quod etiam per Ablativum انک سببندن *anün-sebebinden*, ipsius causâ, اول سببندن *ol sebebten*, ea de causâ, اندن اوتري *andan otürü*, idem, eapropter, انک ایچون *anün-icün*, idem, propterea, اول لجلدن *ol egilden*, ea de causa, propterea. Sic dicitur اوکه سندن نطقی طوتلدی *okefinden nutky tutuldy*, præ ira non potuit loqui. & in hac significatione illud præ semper sic per Ablativum redditur, ut فغانلردن طولمز اولدی *fighanlerinden durulmaz oldy*, præ eorum clamoribus subsisti amplius non potest, subsistere nemo potest. Non si può più stare dalle, ò per le loro grida, ò lamentationi. Aliàs quando præ significat respectu, vel in comparationem, tunc ex Arabico dicunt انک نسبتاً *an-a nispeten*, præ illo, in comparatione vel respectu ipsius, & انک نسبت *an-a nispet*, idem, ac in despectum ipsius.

¶ Modus autem Arabicè exprimitur cum prepositione بی *bi*, vel plerumque adverbialiter per Accusativum, ut برعایة *biry-âjetin*, vel رعایتاً *ry-âjeten*, honorificè, honoris ergo, زيد في الدار قائماً *zejdün fid-dârî kâimen*, Zeidus est in atrio stans, q. stanter, ضربت زيداً قائماً *zerebtü zejden kâimen*, percussi Zeidum stantem, dum staret, q. stanter, sic لکایت رجلاً *lekajtü rägülen regüülen*, occurrit mihi pedester vir quidam, piecho. Et hoc Arabes vocant الحال *el-hâl*, dispositionem, statum, modum, aut circumstantiam, qualitatem, &c. Quod autem redderemus per Ablativum, aut per quoad, ratione, respectu, ipsi eodem modo per nudum Accusativum efferunt, ut طاب زيد نفسه *tâbe zejdü nessen*, bonus est Zeidus, quoad animam, زيد طيب أباً وأبوة وداراً وعلماً *zejdün tajjibün eben we übüweweten (ebüten, Guadagn.) we dâren, we ylmen*, Zeidus bonus est patre, paternitate, domo, & scientiâ, sic ex Erpen. لامات يسوع الالهية بل مات ناسوتاً *lâ mâte jesü-ü slähijeten bel mâte nâsüten*, Non mortuus est JESUS ratione naturæ divinæ, sed mortuus est ratione naturæ humanæ, Item وفي اصبعه خاتم ذهباً *we fi espe yhi sbätimüm zehoben*, & in digito ejus annulus aureus, quod frequentius dicitur cum annexio-

ne,

ne, خاتم ذهب *chätimü zehebin*. Porro تصبب زيد عرقاً *tesebbebe zejdüm arakan*, perfusus est Zeidus sudore. Et hoc vocant التمييز *ettemiz*, specificatio, distinctio, quae differt à precedenti الحال *elhal* dispositione, quia haec explicat modum, specificatio autem explicat essentiam, utraque autem eodem modo in Accusativo collocatur teu quasi adverbialiter. Causam autem reddunt per من *min*, vel per ل *li*, من اجل *min egli*, ل اجل *egli*.

Perse modum explicant per با *bā*, به *be*, بر *ber*, برای *berāj*, vel per Adjectiva in آن *āne* adverbialiter posita. Causam autem reddunt per از *ez*, ex, از برای *ez berāj*, از بهر *ez behri*, propter, نزدیک *nezdik*, pra.

Ad quaestionem quanti? نچده *niceje*, vel بهاسی ندر *behāsi nedür*? quale est pretium ejus? respondetur in Dativo, ut اوچ غروشد الدم *üc ghroše aldim*, emi tribus thaleris, شرابک *šrabik* یکی حبه فروخت اتدی *iki hebbe fürücht itty*, duobus obolis vendidit, شرابک *šrabik* او قهسی اتدی *šerābün-okası alty akciaje dür*, vel ساتلور *satylür*, mensura vini venditur sex aspris, اچده سنه دگر *akciajne degter*, valet suum pretium, justo pretio emptum est, vale il suo denaro, il vaut son argent. Dicitur tamen انک اچون اوچ *ank ačün auč* ام انک اچون اوچ *am-n*, vel انین اچون اوچ *anün-ičün üc ghroš wurdüm*, dedi pro eotres thaleros, id tribus thaleris emi. Ubi nota hos terminos بازار لشق *bazarlaşmak*, mercari, pacisci inter se. Pol. Targowác się / zgodzić się targiem / بازار اتمک *bazar itmek*, & بازار بیچک *bazar biçmek*, facere, concludere mercatum, den. Kauff machen / اتمک *istemek*, pretium petere, liceri. Geysen. Fare. Faire. Cenić / ácenić / cui respondetur ویرمک *wirmek*, dare, offerre, Pol. Podać. بهالو *behālū*, vul. pahalū, carus, a, um, & caro. Lheut. Cara. Cher. Drogi / drogo / اوچوز *učuz*, vilis pretii, & vili pretio. Wolfenl. A buon mercato. A bon marché. Tant/tañto. Dicitur etiam به ایلده الیمش بو *behāle alımmış bu*, vel اچده ایلده بو *akcia ile dür bu*, pecuniā emptum est hoc.

¶ Arabes pretium ponunt in Accusativo, ut & Perse, aut saepius in Nominativo.

Instrumentum redditur per praepositionem ایل *ile*, ut اناختار ایل *anachtar ile* ac, clavi aperi, قلم ایلده یاز *kalem ile jaz*, scribe calamo. Arabes per به *bi*, Perse cum به *be*, cum.

Cum significatur excessus, utuntur sepe praepositione او ده *ode*, ut کورالکده ومرتده *güzellikte we mü üwette bu an-a ghālibtür*, vel بیوانی کچر *bu anı gēçer*, hic illum antecellit pulchritudine & humanitate. Quod Arabes per Accusativum, vel per فی *fi* redderent, & Perse per در *der*, vel per به *be*. Caterum dicitur بیواندن اوچ *biwandan auč* اوچ *üc parmak andan jülfsktür*, hoc majus aut gravius illo tribus libris, اوچ بیومق اندن یوکسکدر *üc parmak andan jülfsktür*, tribus digitis altior illo.

Mensura, quae in Latinis in Ablativo, vel Accusativo ponitur, ut plurimum redditur per Nominativum, انداز اوچ *andaz auč* ایلکی *iki endāze intü*, vel, ut vul. *entü ctoka*, vul. *cioba*, tres ulnas latus pannus; vel sic reddunt ایلکی اوزونلغی *entü uzunlygy* ایلکی *iki endāzedür*, latitudo, longitudo ejus sunt tres ulnae, &c.

¶ Arabes reddunt id per Accusativum, imò etiam Nomen mensurae & ponderis regit mensuratum in Accusativo, ut قعیر شعیراً *kafizü se-jren*, hemimedimus hordei, رطل زیتا *ratlū zejten*, libra olivarum.

De constructione particularum, quibus comprehendimus Adverbia, Praepositiones, Conjunctiones, & Interjectiones, actum est in Etymologia.

Atque haec de Syntaxi sufficiant. Reliqua usus & lectio assidua potius quam ars & regulae docebunt.

